

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

факультет політичних наук

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

кафедра журналістики та політології

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

«Допущено до захисту»

В.о. завідувача кафедри журналістики та
політології

Тетяна СИДОРЕНКО

“ ” _____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему:

**Електронні петиції як інструмент прямої демократії:
ефективність і вплив на ухвалення рішень**

Керівник:

к.політ.н., доцент

Лушагіна Тетяна Вікторівна

(вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Рецензент:

д.політ.н., професор

Шевчук Олександр Володимирович

(посада, вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Виконав:

студент(ка) VI курсу групи 631 М

Лаптін Іван

(П.І.Б.)

Спеціальності:

052 «Політологія»

(шифр і назва спеціальності)

ОПП:

«Політологія»

Миколаїв – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ	8
1.1. Електронна демократія як новий етап розвитку демократичних практик.....	8
1.2. Електронні петиції як інструмент прямої демократії.....	18
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....	26
2.1. Правове та організаційне регулювання електронних петицій в державах світу.....	26
2.2. Успішні кейси впливу петицій на політичні та управлінські рішення країн світу.....	42
РОЗДІЛ 3. ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРАКТИКА, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	51
3.1. Нормативно-правове регулювання електронних петицій в Україні.....	51
3.2. Успішні кейси впливу електронних петицій на ухвалення політичних рішень в Україні.....	58
3.3. Проблеми та перспективи розвитку електронних петицій в Україні.....	64
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	78
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах цифрової трансформації суспільства електронні петиції посідають важливе місце серед інструментів прямої демократії, забезпечуючи громадянам можливість безпосередньо впливати на процес ухвалення політичних та управлінських рішень. Цей механізм сприяє розвитку відкритого врядування, підвищенню прозорості діяльності органів влади та зміцненню довіри між державою і суспільством. Вони дозволяють не лише виявляти суспільні настрої, а й реально впливати на формування державної політики та ухвалення управлінських рішень.

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства електронні петиції виконують подвійну функцію - з одного боку, це форма громадянського контролю за діяльністю влади, а з іншого - дієвий канал політичної комунікації, який підвищує рівень прозорості, підзвітності та відкритості державних інституцій. Поширення цього механізму сприяє зміцненню демократичних цінностей, підвищенню рівня політичної культури населення та розвитку інститутів електронної демократії.

В Україні правовий механізм подання та розгляду електронних петицій закріплено на законодавчому рівні, проте їх ефективність як інструменту впливу на рішення влади залишається обмеженою. Недостатня реакція органів публічної влади на громадські ініціативи, формальний підхід до розгляду петицій, низький рівень цифрової культури громадян і чиновників знижують довіру до цього інструменту. Саме тому постає потреба у науковому аналізі ефективності електронних петицій, виявленні чинників, що впливають на їх результативність, і пошуку шляхів підвищення їх ролі у системі публічного управління.

Актуальність обраної теми полягає в необхідності наукового осмислення феномену електронних петицій як сучасного інструменту прямої демократії, оцінки їх ефективності у контексті впливу на процес ухвалення політичних і управлінських рішень, а також у визначенні можливостей удосконалення цього механізму в Україні відповідно до найкращих міжнародних практик.

Проблематика електронних петицій активно досліджується в українській та зарубіжній науковій літературі, зокрема у контексті розвитку електронної демократії, залучення громадян до управління та формування механізмів зворотного зв'язку між суспільством і владою. У працях Н. Грицяк і С. Соловійова, В. Савки та Р. Мишка, В. Лур'є, М. Бучина окреслено концептуальні підходи до розуміння електронної демократії, її інституційних засад та ролі в системі публічного управління. Автори підкреслюють, що е-демократія розширює можливості громадянської участі через цифрові інструменти, одним із яких є електронні петиції. Науковці А. Акімов, Ю. Батан і Ю. Шевченко, А. Константинівська розглядають електронні петиції як особливу форму прямої демократії, що сприяє підвищенню політичної активності громадян і забезпечує реалізацію права на участь у прийнятті рішень. Низка авторів, таких як І. Бабін, С. Закірова, К. Купріна, О. Лялюк, І. Олексенко, досліджують специфіку функціонування системи електронних петицій в Україні, акцентуючи на правовому регулюванні, організаційних недоліках і низькому рівні зворотного зв'язку з владою. Праці Д. Лученка, І. Озерної та А. Шульги розкривають е-петиції як механізм комунікації між громадою та місцевою владою.

Об'єктом дослідження є пряма демократія як форма участі громадян в сучасному політичному процесі.

Предметом дослідження є функціонування електронних петицій як складової системи інструментів прямої демократії в сучасному суспільстві.

Мета роботи полягає у з'ясуванні сутності, ефективності механізму електронних петицій та їх впливу на ухвалення політичних і управлінських рішень органами державної влади та місцевого самоврядування.

Відповідно до поставленої мети, автор сформулював *завдання*:

- розкрити теоретичні основи дослідження електронних петицій як інструменту прямої демократії;
- з'ясувати правове та організаційне регулювання електронних петицій в державах світу;

- показати успішні кейси впливу петицій на політичні та управлінські рішення країн світу;
- охарактеризувати нормативно-правове регулювання електронних петицій в Україні;
- розкрити успішні кейси впливу електронних петицій на ухвалення політичних рішень в Україні;
- визначити проблеми та перспективи розвитку електронних петицій в Україні.

Методологія та методи дослідження. Методологічною основою роботи стали загальнонаукові, спеціальні та конкретно-наукові методи, що забезпечили комплексне, об'єктивне та системне вивчення проблеми електронної демократії й зокрема електронних петицій як її важливого інструменту. У процесі дослідження було використано метод порівняльного аналізу, який застосовувався для вивчення функціонування інструменту електронних петицій в різних країнах світу, визначення їх спільних рис, відмінностей та ефективних практик, що можуть бути адаптовані в Україні.

Системний підхід виступає методологічною основою всієї роботи та використовується для вирішення більшості дослідницьких завдань. З його позицій розглянуто правову й організаційну базу електронних петицій в Україні та в різних країнах світу. Для аналізу нормативно-правових актів, що регулюють порядок подання та розгляду електронних петицій, застосовано системно-аналітичний метод. Він дозволив узагальнити законодавчі положення, виявити недоліки правового регулювання та визначити напрями його вдосконалення. Метод систематизації сприяв упорядкуванню наукових джерел, нормативних документів і практичних кейсів, пов'язаних із реалізацією електронних петицій в Україні та за кордоном.

Серед конкретно-наукових методів використано історичний метод, який дав змогу простежити становлення законодавчої бази електронної демократії та розвиток інституту електронних петицій від моменту його запровадження до сучасного етапу. У дослідженні також застосовано емпіричні методи - аналіз

офіційних веб-порталів електронних петицій, статистичних даних щодо кількості поданих і підтриманих звернень, а також контент-аналіз текстів найпопулярніших петицій з метою визначення актуальних для суспільства проблем і рівня їх впливу на ухвалення управлінських рішень.

Сукупність використаних методів забезпечила всебічність, системність та достовірність отриманих результатів. Комплексний підхід до методології дослідження дозволив поєднати теоретичний, правовий і практичний аналіз електронних петицій як ефективного інструменту прямої демократії в умовах розвитку електронного врядування в Україні.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вона комплексним дослідженням електронних петицій як інструменту прямої демократії, їх ефективності і впливу на ухвалення рішень.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у тому, що:

вперше

- здійснено комплексне дослідження ефективності та впливу електронних петицій як інструменту прямої демократії на процес прийняття управлінських рішень;

удосконалено

- поняття «електронна демократія», яке розглядається як перспективна форма інтерактивної взаємодії між громадянами та органами влади у сучасних політичних процесах, що ґрунтується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій для здійснення управлінських і адміністративних процесів на всіх рівнях державного управління - від місцевого самоврядування до центральних органів влади;

- поняття «електронні петиції», під яким слід розуміти форму безпосередньої демократії в цифровому середовищі, яка забезпечує громадянам можливість ініціювати та підтримувати суспільно важливі пропозиції шляхом онлайн-звернень до органів влади, сприяючи їхній відкритості, підзвітності та діалогу з суспільством;

дістало подальшого розвитку

- направи усунення проблем на шляху розвитку електронних петицій в Україні через уніфікацію правового регулювання електронних петицій; стандартизацію ідентифікації подавача електронної петиції; обмеження тематики петицій; проведення боротьби з «тролінговими» петиціями шляхом удосконалення процедури модерації та відбору петицій; розширення доступу до сервісу електронних петицій.

Практичне значення роботи полягає в можливості подальшого використання отриманих даних викладачами, аспірантами та студентами в науково-дослідницьких та навчальних цілях.

Публікації. За результатами дослідження видано наукову статтю у фаховому журналі категорія Б (у співавторстві), що відображає основні положення дослідження.

Структура роботи. Загальний обсяг магістерської роботи становить 87 сторінок, з них основного тексту 78 сторінки. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури (70 найменувань).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ

1.1. Електронна демократія як новий етап розвитку демократичних практик

У загальному сенсі демократія розглядається як форма організації спільнот, що ґрунтується на принципах рівноправності учасників, прийнятті рішень більшістю, періодичності виборів і підзвітності керівних органів перед загальними зборами чи іншими представницькими інституціями. У вузькому розумінні, згідно з сучасною політичною наукою, демократія - це форма політичної самоорганізації суспільства, яка спирається на народний суверенітет, волю більшості та передбачає відповідальність державних органів, прозорість їх діяльності, відкритість до суспільного контролю та здатність оперативно реагувати на внутрішні й зовнішні виклики [15, с. 211].

Електронна демократія (е-демократія) постає як якісно новий етап еволюції демократичних процесів, що поєднує традиційні політичні інститути з потенціалом інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Її поява зумовлена глибокими трансформаціями у способах комунікації, доступі до інформації та формах участі громадян у суспільному житті. Якщо класична демократія ґрунтується на особистій участі громадян через вибори, референдуми чи інші інституційні механізми, то е-демократія розширює ці можливості за рахунок цифрових каналів взаємодії.

Термін «електронна демократія» вперше з'явився у Сполучених Штатах і швидко став загальноновживаним у багатьох частинах світу. Тим не менш, наразі немає точних даних про авторство та походження цього терміну. Також сьогодні немає однозначного визначення електронної демократії. Кожна країна має свій підхід до характеристик цього терміну.

У широкому розумінні термін «електронна демократія» охоплює процеси залучення громадян до активнішої участі в суспільному житті через використання комп'ютерних технологій, цифрових платформ і комунікаційних мереж. Сутність цього поняття полягає у розширенні політичної участі населення шляхом створення нових каналів взаємодії між громадянами,

представниками влади та один з одним на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Ключовою цінністю е-демократії виступає інформація, а головним критерієм її демократичності є відкритість, достовірність і об'єктивність цієї інформації та рівний доступ до неї [15, с. 211].

Рада Європи визначає е-демократію як застосування інформаційно-комунікаційних технологій урядами, політичними партіями, громадянами та іншими учасниками політичних процесів на місцевому, регіональному, національному й міжнародному рівнях з метою розширення громадської участі у виробленні та ухваленні державних рішень. Цифрові технології можуть слугувати не лише інструментом голосування: у межах підходу «знизу вгору» громадяни та організації використовують їх для висловлення своїх позицій, політичні партії - для комунікації з виборцями й проведення кампаній, а публічні інституції - для підвищення якості надання послуг через електронні звернення, консультації та інші механізми взаємодії [62].

За твердженням Р. Лінднера та Г. Айхгольцера, сьогодні концепція електронної демократії, особливо в частині онлайн-залучення громадян до прийняття політичних рішень, найчастіше базується на принципах партисипаторної та деліберативної демократії. Прихильники партисипаторного підходу підкреслюють внутрішню, самозбагачувальну цінність безпосередньої політичної участі - її роль у формуванні громадянської ідентичності, соціальній інтеграції та зміцненні суспільного капіталу. Деліберативна традиція, в свою чергу, робить акцент на якісному вимірі обговорення: залучення людей до раціонального, аргументованого діалогу як передумови прийняття більш обґрунтованих і легітимних рішень [51].

Водночас, у практиці більшості сучасних ліберальних демократій, політична участь здебільшого інституціоналізована через представницькі механізми - партії, парламентські процедури та періодичні вибори, коли роль демосу зводиться переважно до голосування. З позицій класичної ліберально-демократичної теорії на перший план виходять інструментальні функції участі: забезпечення легітимності представницького набору керівництва, розподіл і

обмеження політичної влади та забезпечення ефективності ухвалення рішень. Тож між нормативними ідеалами розширеної громадянської участі й фактичними інституційними практиками існує напруга: цифрові платформи можуть розширювати можливості партисипації й деліберації, але їхній вплив істотно залежить від того, наскільки традиційні механізми представництва й процедурні інститути готові інтегрувати результати такого онлайн-взаємодії у реальний процес прийняття рішень [51].

Американський дослідник С. Кліфт розглядає майбутнє е-демократії передусім як процес інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у вже наявні демократичні інститути та практики. Він пропонує концептуальну модель, відому як «перехрещення сценаріїв е-демократії», у якій розвиток цифрової демократії пояснюється взаємодією двох ключових чинників - рівня використання ІКТ та громадянської мотивації. Саме поєднання цих параметрів визначає силу або слабкість як громадянського суспільства, так і демократичних інститутів [39].

Зокрема, коли демократична мотивація громадян є низькою, а застосування ІКТ обмеженим, обидві сторони - і суспільство, і демократія - залишаються слабкими, що гальмує розвиток політичної участі та потребує глибинних змін. Протилежна ситуація - високий рівень громадянської активності у поєднанні з ефективним використанням цифрових інструментів - створює передумови для формування сильної демократії та активного громадянства.

Кліфт наголошує, що значний вплив ІКТ на розбудову демократії участі спостерігається в країнах, де існують сприятливі передумови. По-перше, це історичні, політичні або культурні фактори, які формують активне громадянське суспільство та спонукають уряд спрощувати механізми участі громадян у політичному процесі, зокрема процедури консультацій. По-друге, розвиток технологій стимулює інтерес до розширення політичної участі через появу нових медіа, що знижує фінансові витрати на комунікацію та дозволяє обійти обмеження, пов'язані з контролем традиційних ЗМІ. По-третє, конкуренція між

політичними акторами мотивує державні інституції, виконавчу владу, політичні партії, групи інтересів та медіа переводити значну частину своєї діяльності в онлайн-простір, розширюючи можливості взаємодії з громадянами [39].

Українські науковці І. Пирога, Л. Токарчук, Б. Пережняк, Л. Нікітенко та В. Берч відзначають, що «електронна демократія передбачає участь громадян в управлінні на всіх рівнях (від органів державної влади та місцевого самоврядування до самоорганізації населення) за допомогою інформаційно-комунікаційних інструментів» [61]. Однак, науковці відзначають, що електронна демократія не може функціонувати як самостійне явище, відокремлене від загального процесу демократизації. Її існування та розвиток можливі лише за умови реального утвердження демократичних принципів у суспільстві та державному управлінні. Впровадження цифрових інструментів у вже сформоване демократичне середовище здатне не лише зміцнити його, а й істотно прискорити демократичні перетворення, розширюючи можливості участі громадян та підвищуючи ефективність управлінських процесів у всіх сферах суспільного життя.

Під електронною демократією доцільно розуміти особливу форму суспільних відносин, за якої громадяни, іноземці, особи без громадянства та різні організації, маючи постійний і вільний доступ до публічної інформації, беруть активну участь у процесах державотворення, державного управління та місцевого самоврядування через цифрові канали взаємодії з органами влади. Вона передбачає використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для залучення громадськості до формування політики та ухвалення управлінських рішень, сприяючи тим самим розширенню демократичної участі та підвищенню ефективності управлінських процесів.

Автори навчального посібника «Електронна демократія» Н. Грицяк та С. Соловійов акцентують, що сутність цього явища полягає у використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для широкого залучення громадян до суспільно-політичних процесів. Водночас вони підкреслюють, що

е-демократія виконує насамперед комунікаційну функцію, забезпечуючи передачу «голосу народу» до органів влади [6].

З цієї позиції дослідники розрізняють вузьке та широке розуміння електронної демократії. У вузькому значенні йдеться про використання ІКТ як інструменту реалізації громадянами своїх прав та комунікації з владними інституціями. Наприклад, громадянин може звертатися до органів влади не лише через традиційні письмові звернення, а й за допомогою електронної пошти чи онлайн-форм, що спрощує процес взаємодії та підвищує його оперативність.

У широкому значенні е-демократія охоплює залучення громадськості до вирішення різноманітних суспільно-політичних питань за допомогою сучасних цифрових інструментів. Яскравим прикладом автори називають інтерактивну участь громадян у засіданнях місцевих рад. Під час онлайн-трансляцій засідань мешканці можуть у реальному часі висловлювати власну позицію щодо проєктів рішень чи виступів депутатів, впливаючи таким чином на формування позиції органів влади.

Таким чином, Н. Грицяк і С. Соловійов розглядають електронну демократію не лише як технологічне явище, а як механізм підвищення рівня громадської участі, що може проявлятися як у базових формах електронного спілкування, так і в активному впливі громадян на ухвалення рішень через інтерактивні платформи [6, с. 18-21].

Український дослідник М. Бучин запропонував ґрунтовну класифікацію підходів до осмислення поняття «електронна демократія», систематизувавши наявні трактування цього терміну. По-перше, електронну демократію розглядають як особливий тип суспільного ладу, тобто як різновид демократичного устрою, що відображає еволюцію демократії та її перехід на якісно новий етап, зумовлений розвитком цифрових технологій [4, с. 368].

По-друге, її трактують як систему суспільних відносин або комунікацій. У цьому контексті е-демократія визначається як форма організації взаємодії громадян, інститутів громадянського суспільства та органів влади на

державному й місцевому рівнях із широким використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Саме такого підходу дотримується й українське законодавство, підкреслюючи комунікаційний характер демократичних процесів у цифровому середовищі.

По-третє, е-демократію інтерпретують як механізм реалізації народовладдя, який забезпечує практичне втілення демократичних принципів шляхом інформатизації політичного та суспільного життя. У цьому розумінні вона виступає інструментом активізації участі громадян у прийнятті рішень через цифрові платформи та сервіси.

По-четверте, електронна демократія може розглядатися як сукупність технологічних засобів та ІКТ, що забезпечують функціонування демократичних процесів у цифровому форматі. І нарешті, у п'ятому підході е-демократія трактується як інструмент політичної діяльності, який використовують суб'єкти політики для посилення комунікації з громадянами, розширення каналів зворотного зв'язку та підвищення власної впізнаваності й легітимності [4, с. 268-269].

Ключова ідея е-демократії полягає у створенні нових механізмів впливу громадян на діяльність органів влади - як державних, так і місцевих. Йдеться про інтеграцію цифрових інструментів у практику публічного управління, що дозволяє проводити електронні опитування, подавати петиції та звернення онлайн, забезпечуючи тим самим безперервний зворотний зв'язок між суспільством і владою. Електронна демократія сприяє також поглибленню європейського, міжнародного та глобального вимірів політики, відкриваючи нові можливості для транскордонної взаємодії та співпраці.

Порівняно з традиційними формами представницької демократії, електронна демократія має низку переваг. По-перше, вона дає змогу суттєво скоротити витрати на організацію демократичних процедур, водночас забезпечуючи оперативний та інтерактивний обмін інформацією між владою і громадянами. По-друге, цифрові механізми дозволяють залучати громадськість до процесу вироблення рішень на початкових етапах їх формування, що

підвищує якість та легітимність управлінських дій. По-третє, електронні інструменти відкривають нові можливості для участі осіб з обмеженими можливостями, яким важче реалізувати свої права в межах традиційних форм демократії. По-четверте, розширення участі громадян та прозорість процесів прийняття рішень сприяють зміцненню довіри до державних інституцій і органів місцевого самоврядування, формуючи більш відкриту, підзвітну та інклюзивну систему врядування.

В українському правовому полі електронна демократія (е-демократія) трактується як особлива форма суспільних відносин, у межах якої громадяни та інституції активно долучаються до процесів державотворення, управління державними справами та здійснення місцевого самоврядування через широке використання інформаційно-комунікаційних технологій. Такий підхід створює передумови для підвищення рівня участі, ініціативності та залученості населення до публічного життя на всіх рівнях - від загальнодержавного до місцевого. Завдяки застосуванню ІКТ е-демократія сприяє зміцненню прозорості ухвалення рішень, підвищенню підзвітності демократичних інституцій, а також покращує зворотний зв'язок між органами влади та громадянами. Крім того, вона стимулює публічні обговорення та підвищує зацікавленість суспільства в участі у процесах вироблення та прийняття політичних рішень, тим самим поглиблюючи демократичну взаємодію між владою та громадянами [22].

Український дослідник А. Акімов відзначає, що «електронна демократія виступає як перспективна форма інтерактивної взаємодії населення і влади в політичних процесах сучасного світу. Часто поняття «електронна демократія» ототожнюють із поняттям «електронний уряд», але вони кардинально відрізняються за своєю суттю. Втім, на відміну від електронного уряду, створюваного «зверху» для більш ефективного функціонування державного апарату, електронна демократія орієнтована на якісне підвищення рівня участі громадян у політичному житті, тобто на ініціативу «знизу» в управлінні державою» [1, с. 24].

Безумовною перевагою електронної демократії є відкритість політичних процесів для широкої громадськості. Голосування, обговорення та ухвалення управлінських рішень, а також контроль за їх виконанням тепер доступні будь-якій людині з підключенням до Інтернету. Масове обговорення законопроектів і управлінських рішень дозволяє прискорити та підвищити якість моніторингу громадської думки.

Ще однією перевагою є зниження бар'єрів між владою та громадянами. Кожен користувач, який ставить запитання, отримує відповідь від конкретного посадовця, а не від бюрократичного апарату в цілому. Це створює прямий та зворотний зв'язок, що дозволяє вести безперервний діалог із мінімальними витратами часу. Важливим аспектом є й підвищення політичної активності молоді. Електронна демократія сприяє залученню молодих громадян до політичних процесів, стимулюючи їхню участь і формування політичної свідомості.

Разом із тим, система має й недоліки. Електронна демократія вразлива до кібератак і хакерських маніпуляцій через недостатній захист даних. Існує також ризик фальсифікації результатів опитувань та голосувань з боку владних структур [18].

Електронна демократія, виступаючи важливим елементом соціального інституту демократії в умовах сучасного інформаційного суспільства, сприяє ефективнішій реалізації її ключових функцій.

По-перше, функція оновленого відтворення суспільних відносин полягає в тому, що взаємодія між громадянами та владними інституціями вибудовується з урахуванням новітніх цифрових технологій. Це не лише забезпечує адаптацію традиційних форм комунікації до викликів сучасності, а й наповнює їх новим змістом, розширюючи можливості участі та зворотного зв'язку.

По-друге, регулятивна функція реалізується через надання громадянам інструментів та повноважень для активної участі в політичному житті. Використання ІКТ сприяє подоланню інформаційної нерівності, створює

механізми громадського контролю та передбачає відповідальність за зловживання у сфері електронної взаємодії, що підвищує рівень правової культури та прозорості політичних процесів.

По-третє, інтегративна функція електронної демократії проявляється у скороченні соціальної дистанції між владою та суспільством. Вона сприяє налагодженню ефективної співпраці між державними органами, громадянами та бізнесом, консолідуючи їхні ресурси та зусилля задля досягнення спільних цілей та узгоджених дій у сфері публічного управління [33, с. 38-39].

Електронна демократія стає безпосереднім інструментом демократизації і розвитку суспільства в інформаційному напрямку. Такі форми електронної демократії, як електронні петиції, електронне голосування, електронні листи і інші широко вводяться і використовуються в найбільш демократично розвинених країнах.

Цілі електронної демократії збігаються з основними принципами ефективного управління та охоплюють низку ключових аспектів: забезпечення прозорості та підзвітності органів влади, формування відповідальності державних інституцій перед громадянами, сприяння широкій участі та включенню всіх зацікавлених сторін у процес ухвалення рішень, організація конструктивних дискусій та публічних консультацій. Крім того, е-демократія передбачає інклюзивність та доступність процедур, підтримку субсидіарності, зміцнення довіри до демократичних інститутів і процесів, а також сприяє соціальному згуртуванню та консолідації громадянського суспільства.

Довідник електронної демократії Ради Європи виокремлює низку інструментів електронної демократії (рисунок 1).

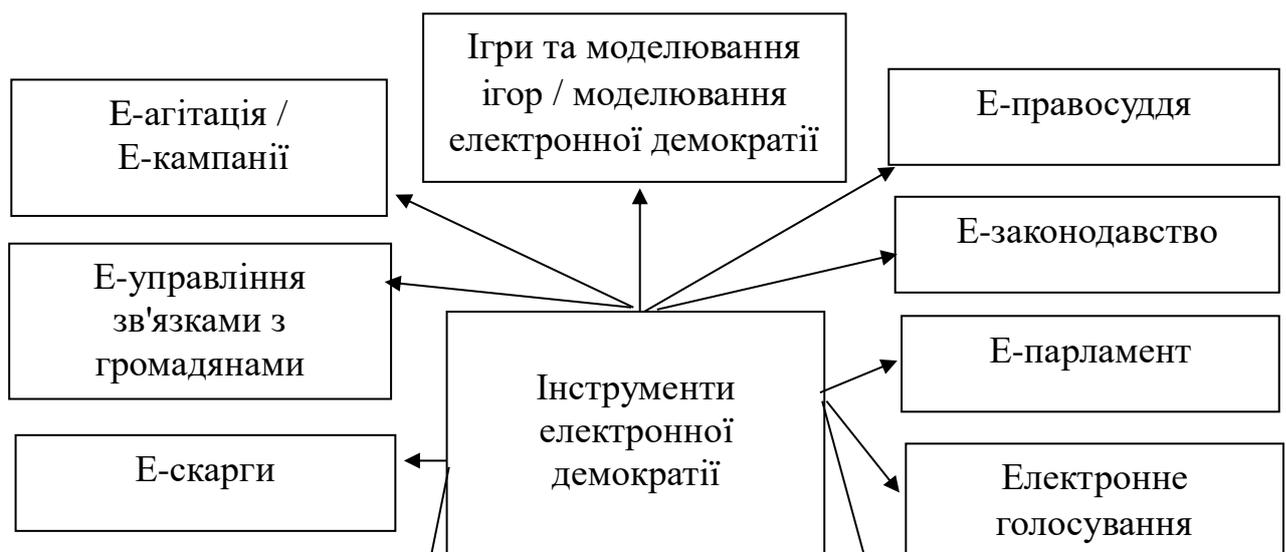

Рис. 1. Інструменти електронної демократії [62]

На рівні країн учасниць Європейського Союзу здебільшого використовуються такі елементи електронної демократії як: електронний парламент, електронне законодавство, електронний суд, електронне посередництво, електронні вибори, електронний референдум, електронне голосування, електронні петиції, електронні кампанії, електронне опитування [2, с. 44].

Отже, електронна демократія (е-демократія) є новим етапом розвитку демократичних практик, що поєднує традиційні політичні інститути з можливостями інформаційно-комунікаційних технологій. Вона спрямована на розширення політичної участі громадян, підвищення прозорості та підзвітності органів влади, забезпечення оперативного зворотного зв'язку та інтеграцію цифрових інструментів у процеси прийняття рішень. Е-демократія забезпечує відкритість політичних процесів, зменшує дистанцію між владою і

суспільством, стимулює активність громадян, зокрема молоді, і сприяє демократизації суспільства в умовах інформаційного середовища.

1.2. Електронні петиції як інструмент прямої демократії

Петиції як інструмент взаємодії влади та суспільства мають давню історію, яка простежується ще з давніх цивілізацій. У Європі особливо тривкі традиції роботи з петиціями сформувалися в Англії, де вони отримали офіційне визнання ще в середньовічний період. З часом практика подання петицій поширилася на інші держави, поступово формуючи певні стандарти: колективний характер ініціативи, обов'язкову письмову форму, вимогу збору визначеної кількості підписів для підтримки звернення тощо.

Термін «петиція» походить від латинського слова і означає «звернення» або «клопотання». За визначенням Кембриджського словника, петиція - це документ, «підписаний великою кількістю людей і що вимагає або просить вчинення певних дій з боку уряду чи іншого органу влади» [3, с. 368].

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій і широким впровадженням Інтернету процес створення та подання петицій зазнав значних трансформацій. Сьогодні електронні платформи дозволяють громадянам ініціювати петиції онлайн, забезпечують оперативний зворотний зв'язок із владними інституціями та відкривають нові можливості для участі громадян у публічному житті, роблячи цей механізм більш доступним, прозорим і інтерактивним.

Досліджуючи особливості електронних петицій, їхні ключові характеристики та переваги, українська дослідниця А. Константинівська підкреслює, що електронні петиції забезпечують значно вищий рівень взаємодії громадян із владою порівняно з традиційними формами звернень. Вони дозволяють підписантам відстежувати статус своєї петиції, отримувати

сповіщення про хід її розгляду та брати активну участь у публічних обговореннях, пов'язаних із її змістом і виконанням [12].

Унікальність електронних петицій полягає в принципі «знизу-вгору»: ініціатива походить безпосередньо від громадян, тоді як роль держави обмежується забезпеченням функціонування відповідної платформи для реалізації цієї ініціативи. До додаткових переваг використання електронних петицій належать: стимулювання громадського інтересу до актуальних державних проблем; публічність процесу розгляду, що формує відчуття колективної відповідальності та солідарності у суспільстві; розширення повноважень громадян у політичних процесах; а також підвищення легітимності дій органів влади через прозоре пояснення впливу державної політики на життя суспільства.

Крім того, електронні петиції сприяють налагодженню безпосереднього зв'язку між громадянами та обраними представниками влади, підвищуючи відповідальність і підзвітність урядових структур перед суспільством [12].

Поряд із поняттям «електронна петиція» у науковій літературі іноді використовується категорія «електронна ініціатива». Згідно з академічним тлумачним словником, ініціатива може означати: 1) перший крок у будь-якій справі, початок дії; 2) здатність висувати нові ідеї, пропозиції, уміння самостійно розпочинати діяльність, прояв заповзятливості, активності та підприємливості; 3) право вносити законопроекти до законодавчого органу, який зобов'язаний їх розглянути та ухвалити відповідне рішення (законодавча ініціатива).

На нашу думку, саме третє значення найповніше відображає суть електронної ініціативи як інструмента е-демократії, реалізованого в Латвії, з огляду на дві ключові особливості. По-перше, такі ініціативи безпосередньо подаються до законодавчого органу - Сейму. По-друге, на відміну від електронних петицій, що зазвичай ініціюються приватними особами, латвійські електронні ініціативи можуть порушуватися як громадянами, так і суб'єктами публічного права.

Таким чином, категорія «електронна ініціатива» є ширшою за «електронну петицію», принаймні з точки зору суб'єктного складу ініціаторів таких звернень. У межах цього дослідження, яке порівнює досвід Латвії та України, де застосовуються різні терміни для аналогічних інструментів е-демократії, базовою категорією обрана «електронна ініціатива» як більш всеохопна та змістовно широка [16, с. 126].

Електронні петиції як елемент електронної демократії сприяють:

- посиленню участі, ініціативи та залучення громадян на національному, регіональному та місцевому рівнях суспільного життя;
- підвищенню прозорості демократичного процесу прийняття рішень та підзвітності демократичних інституцій;
- підвищенню чутливості/взаємної реакції влади на звернення громадян;
- сприяють публічним дебатам та увазі громадян до процесу прийняття рішень. Отже, можна стверджувати, що електронні петиції як один з елементів електронної демократії є засобом покращення доступу громадян до влади та їхнього спілкування з посадовцями та обраними політиками [54].

Електронна петиція – це запит або пропозиція, яку громадянин подається до місцевого органу влади через електронну (або цифрову) форму, зазвичай розміщену на веб-сайті, яку потім можуть підтримати інші громадяни, які «підписують» її цифровим способом. Якщо електронні петиції підписує певна кількість людей, причому рівні достатньої кількості учасників зазвичай заздалегідь формулюються органом державної влади, це свідчить про те, що питання цікавить велику групу людей. Якщо електронна петиція відповідає таким сформульованим критеріям, вона може бути просунута в демократичному механізмі та становитиме пропозицію, яку мають вирішити обрані посадовці або розглянути державна адміністрація. Електронні петиції мають консультативний характер, що означає, що політики та посадовці можуть вирішити, чи впроваджувати ці пропозиції, чи ні [42].

Електронні петиції виконують кілька ключових функцій. По-перше, вони сприяють висвітленню суспільно значущих проблем та привертають до них увагу відповідних органів влади. По-друге, петиції дають можливість не лише окремим громадянам, а й ширшій спільноті брати участь у процесі ухвалення рішень, впливаючи на політичні й адміністративні механізми. По-третє, вони стимулюють горизонтальну комунікацію серед населення: для збору необхідної кількості підписів ініціатор змушений залучати інших, формуючи підтримку та мобілізуючи громадську активність [3, с. 368].

Електронні петиції, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, можуть класифікуватися на формальні та неформальні типи:

- Формальні електронні петиції подаються через офіційні, інституціоналізовані платформи, які мають принаймні певну юридичну легітимність та підтримуються державними установами. Вони регламентуються відповідним законодавством і забезпечують формалізовану процедуру подання, обробки та оприлюднення результатів.

- Неформальні електронні петиції створюються та адмініструються поза межами державних структур - за ініціативи приватних або неурядових організацій. Для них не встановлені чіткі законодавчі вимоги щодо порядку створення, подання та збору підписів. У межах цього типу можна виділити два підтипи: петиції, ініційовані неурядовими організаціями у межах політичних кампаній; петиції, адміністровані приватними комерційними або некомерційними організаціями, що забезпечують технічну інфраструктуру для збору підписів онлайн.

Розмежування формальних і неформальних петицій важливе для оцінки їхнього впливу на прийняття політичних та управлінських рішень, а також на роль окремих суб'єктів ІКТ-взаємодії в демократичних процесах.

З огляду на способи подання та рівень залучення громадськості, Р. Лінднер пропонує таку класифікацію електронних петицій:

1. Мінімальна модель передбачає просте подання петиції в електронному вигляді - через веб-інтерфейс або електронну пошту. Ідентифікація подавача забезпечується базовими даними, такими як ім'я, адреса та інші контактні відомості. На цьому етапі електронна форма петиції є головною відмінністю від традиційних письмових звернень.

2. Публічна електронна петиція характеризується оприлюдненням тексту петиції в Інтернеті. До нього можуть додаватися додаткові довідкові матеріали про предмет звернення та процедурні етапи розгляду. Публікація рішень органів влади щодо петицій забезпечує прозорість діяльності державних інституцій та підвищує відкритість процесу ухвалення рішень.

3. Удосконалена онлайн-модель передбачає активне залучення громадськості до обговорення петицій. Такі системи дозволяють громадянам та зацікавленим сторонам брати участь у дискусіях щодо предмета петиції, підтримувати її в електронному вигляді та впливати на формування громадської позиції. Проте практично низький рівень інтеграції дискусійних платформ обмежує потенціал цього типу для повноцінної реалізації функції громадської участі [52].

Науковці А. Гришко та Я. Цимбаленко зауважують, що електронні петиції - це не просто технічна новація, що забезпечує зручність подання звернень. Вони представляють собою багаторівневий інструмент е-демократії, який поєднує технічні засоби з можливостями активного залучення громадян до суспільно-політичних процесів, підвищення прозорості, підзвітності та взаємодії між владою та населенням [5].

Аналіз інституту електронних петицій дозволяє виділити його ключові характеристики:

Коллективність. Подання електронної петиції можливе лише колективно: звернення набуває статусу петиції тільки після того, як його підтримує визначена кількість підписантів. У протилежному випадку воно розглядається як електронне звернення. Важливо також відрізнити електронну петицію від звичайного колективного звернення громадян, оскільки перша є інструментом

безпосередньої демократії (народна ініціатива), де підтримка певної кількості голосів є обов'язковою, тоді як у звичайних зверненнях це нехарактерно.

Широкий зміст. Електронна петиція може містити пропозиції, зауваження, заяви чи клопотання з будь-яких питань щодо реалізації соціально-економічних, політичних або особистих прав громадян, а також скарги на їх порушення. Таким чином, її зміст більш різноманітний порівняно з іншими видами звернень і охоплює всі форми комунікації з владою.

Особливий предмет регулювання. Електронні петиції регулюють правовідносини, що виникають у сфері реалізації громадянами права на звернення та інших прав соціально-економічного, політичного і особистого характеру. Звернення за допомогою електронної петиції не є самоціллю, а виступає механізмом гарантування й захисту інших прав, зокрема політичних.

Специфічний порядок подання. Петиції подаються через електронні платформи державних органів, таких як веб-сайти органів державної влади або органів місцевого самоврядування.

Особливий порядок розгляду. На відміну від інших звернень, електронні петиції, як правило, регламентуються спеціальними нормативними актами, а також локальними актами органів місцевого самоврядування.

Інститут електронної демократії. Електронна петиція є рекомендаційним інструментом громадської участі в управлінні державними справами та вирішенні місцевих питань. Якщо петиція набирає необхідну кількість підписів, відповідні органи зобов'язані її розглянути, надати аргументовану відповідь у встановлені строки та, за наявності повноважень, ухвалити рішення щодо реалізації викладених у ній пропозицій.

Специфічна правосуб'єктність учасників. Суб'єкти відносин у рамках електронної петиції мають особливий набір прав та обов'язків, відмінний від інших видів звернень. Наприклад, автор петиції має право представляти її на парламентських слуханнях, а органи влади зобов'язані забезпечити електронну реєстрацію громадян для підписання петиції.

Визначення кола об'єктів звернення. Механізм електронної петиції передбачає принцип негативного врегулювання - дозволено все, що не заборонено законом. Наприклад, в Україні звернення можливе з будь-яких питань, за винятком: закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства чи жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі, закликів до терористичних актів та посягань на права і свободи людини.

Отже, електронні петиції є важливим інструментом прямої демократії та сучасного механізму взаємодії громадян із владою. Вони поєднують традиційні форми колективних звернень із можливостями інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяє громадянам оперативно ініціювати, підтримувати та відстежувати стан своїх петицій через електронні платформи.

Підводячи підсумки першого розділу, варто підкреслити, що електронна демократія постає як важливий компонент сучасного демократичного ладу, що дозволяє громадянам, організаціям та іншим учасникам політичних процесів безпосередньо долучатися до державотворення, управління та місцевого самоврядування через використання цифрових технологій. Ключові переваги е-демократії полягають у зниженні витрат на організацію демократичних процедур, оперативному обміні інформацією між владою і суспільством, залученні громадян на ранніх стадіях вироблення рішень, забезпеченні участі осіб з обмеженими можливостями та формуванні довіри до державних інституцій. Водночас цифрові інструменти відкривають можливості для більш ефективного моніторингу громадської думки та скорочують соціальну дистанцію між владою та населенням.

Електронні петиції виступають важливим інструментом прямої демократії, який забезпечує активну взаємодію громадян із владою та сприяє участі населення у політичних і управлінських процесах. Вони поєднують традиційні колективні звернення з можливостями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, роблячи процес подання та розгляду більш зручним, прозорим і відкритим. Основними рисами електронних петицій є

колективність, широкий зміст, особливий порядок подання та розгляду, а також рекомендаційний характер, що зобов'язує органи влади реагувати на звернення громадян. Електронні петиції сприяють підвищенню прозорості та підзвітності державних інституцій, формуванню громадської солідарності та активності, стимулюють публічні обговорення суспільно значущих питань і дозволяють громадянам безпосередньо впливати на ухвалення рішень.

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ

2.1. Правове та організаційне регулювання електронних петицій в державах світу

Вважається, що першою країною, яка використала електронну петицію, була Шотландія у 1999 році. Велика Британія також була однією з перших і започаткувала у 2006 році ініціативу щодо використання Інтернету для розвитку участі громадян. Відтоді багато країн запровадили електронні петиції на національному рівні, деякими прикладами є Велика Британія, Німеччина, Південна Корея, США, Фінляндія, Індія, Норвегія, Росія, Китай, Шотландія та Нова Зеландія.

Одним із базових прав громадян Європейського Союзу є можливість звертатися з петиціями (зокрема і з електронними петиціями) до Європейського парламенту, що закріплено у статті 227 Договору про функціонування ЄС. Це право можуть реалізувати як окремі громадяни, так і групи осіб, а також юридичні структури - компанії, організації чи асоціації, зареєстровані на території держав-членів. Петиція може мати різний зміст: від скарги чи прохання до висловлення позиції або пропозиції щодо вдосконалення політики ЄС. Часто такі звернення стосуються випадків, коли громадяни або організації стикаються з порушенням своїх прав державними чи місцевими органами, або хочуть привернути увагу парламенту до конкретної проблеми у сфері європейського законодавства [41].

Подати петицію можуть громадяни та резиденти країн ЄС, а також юридичні особи з офіційною адресою в межах Союзу. Якщо документ підписують кілька осіб чи організацій, вони мають право визначити свого представника або заступника, який виступатиме від їхнього імені. У разі, якщо представника не призначено, роль петиціонера автоматично переходить до особи, яка поставила підпис першою.

Тематика петицій повинна безпосередньо належати до компетенції Європейського Союзу. Зазвичай це питання реалізації прав громадян, закріплених у договорах, проблеми охорони довкілля, захисту споживачів, вільного пересування людей, товарів і послуг, функціонування внутрішнього

ринку, соціальної політики, зайнятості, а також визнання професійних кваліфікацій та інших сфер, які регулюються правом ЄС.

Звернення до парламенту має бути сформульоване коректно: петиції з образливою, агресивною чи нецензурною лексикою не розглядаються. Водночас Європейський парламент не уповноважений скасовувати рішення, ухвалені національними органами держав-членів, однак може вживати інші інституційні заходи для впливу або реагування на проблему. Таким чином, право петиції виконує важливу роль у забезпеченні зв'язку між громадянами та інституціями ЄС, дозволяючи впливати на формування порядку денного та контролювати виконання європейського законодавства на практиці [7].

Після надходження петиції до Європейського парламенту вона передається до Секретаріату Комітету з петицій, який здійснює первинний аналіз та оцінку її змісту. На цьому етапі секретаріат може звертатися до автора звернення для уточнення окремих деталей або отримання додаткових матеріалів, використовуючи контактні дані, надані в заяві. За результатами аналізу готується коротке резюме та формулюються рекомендації для членів комітету, які згодом ухвалюють рішення щодо подальшої долі звернення. Саме Комітет з петицій визначає, чи є звернення допустимим, а також вирішує, чи варто включати його до порядку денного для подальшого розгляду. Якщо петиція визнається неприйнятною, заявника офіційно інформують і можуть порадити звернутися до інших інституцій або національних органів, компетентних у відповідному питанні.

У випадку прийнятності комітет має кілька можливих форм реагування. Він може звернутися до Європейської комісії з проханням провести попереднє розслідування та надати правову оцінку ситуації з точки зору дотримання норм права ЄС. Інший варіант - передати матеріали до профільних комітетів парламенту, які можуть використати інформацію під час своєї законодавчої діяльності. У більш складних випадках комітет готує розгорнуті звіти, які представляються на пленарних засіданнях парламенту, або організовує спеціальні візити до регіонів, про які йдеться у зверненнях, з метою збору

фактів і формулювання рекомендацій. Також комітет залишає за собою право застосовувати будь-які інші дії, які вважатиме доцільними для пошуку вирішення проблеми чи надання змістовної відповіді заявникам.

Засідання комітету відбуваються регулярно - приблизно раз на місяць, за винятком серпня, коли парламент не працює. Не кожна петиція потрапляє до відкритого порядку денного; відбір для обговорення здійснюється політичними групами або секретаріатом. За необхідності петиціонера можуть запросити особисто представити свою позицію під час засідання. Прийняті петиції набувають статусу публічних документів, однак їх повні тексти не публікуються та не перекладаються - для загального доступу готуються лише короткі резюме. Через значну кількість звернень більшість із них розглядається за письмовою процедурою без обговорення на засіданнях. Таким чином, процедура обробки петицій поєднує адміністративний аналіз, політичний відбір і гнучкі механізми реагування, що дозволяє ефективно опрацьовувати велику кількість звернень від громадян та організацій ЄС [7].

Електронні петиції у Великій Британії є важливим інструментом участі громадян у політичному процесі та прикладом ефективної моделі електронної демократії. Ця система дозволяє громадянам напряму звертатися до парламенту та уряду з пропозиціями щодо законодавчих чи політичних змін. Хоча, окремого нормативно-правового акту, який регулює питання електронних петицій у Сполученому Королівстві немає. Натомість система базується на поєднанні парламентських процедур, рішень уряду та внутрішніх регламентів Палати громад, які мають статус обов'язкових правил.

Електронні петиції є унікальними, оскільки вони являють собою формальну інституційну відповідь на проблеми невдоволення, описані вище, але вони також представляють собою крок до ініціативної громадянської онлайн-політичної участі, оскільки значна частина взаємодії з ними відбувається в онлайн-просторах, таких як соціальні мережі. Однак самі петиції не є чимось новим. У період свого розквіту у вісімнадцятому столітті до Палати громад Великої Британії було надіслано понад мільйон публічних петицій, що

свідчить про зростання яскравої політичної культури, в якій занепокоєння висловлювалися політичним інституціям. Сьогодні парламентські електронні петиції є прямим каналом до парламенту поза формальними виборами.

Система Великої Британії має «проектоване поєднання», тобто вбудовані механізми, які гарантують передачу думок громадян до формальних сфер впливу. Це представлено Комітетом з петицій - органом, через який громадяни офіційно пов'язані з Парламентом. У 2015 році було внесено зміни до регламенту Палати громад (Standing Orders of the House of Commons), якими власне і було передбачено створення Комітету з петицій (Petitions Committee) та узаконено процедуру розгляду електронних петицій.

Функція цього Комітету полягає у зв'язку петиційників з парламентом шляхом сприяння відповідям уряду або обговоренням петицій. Це «інституційний зв'язок», оскільки він пов'язаний з парламентом та запроваджується ним.

При отриманні 10 000 підписів електронні петиції отримують відповідь уряду від відповідного департаменту. Після досягнення 100 000 підписів петиції розглядаються для дебатів у Вестмінстерському залі. Ці дебати є «загальними» дебатами і не закінчуються голосуванням. Систему контролює Комітет з петицій, який є міжпартійним спеціальним комітетом, створеним для підтримки нової системи електронних петицій [55].

Великій Британії створення та підписання електронних петицій є правом як громадян, так і офіційних резидентів країни. Процедура подання петицій організована через спеціальний урядово-парламентський вебпортал. Щоб розпочати процес, ініціатор заповнює відповідну онлайн-форму та формулює текст звернення. Після цього він повинен залучити щонайменше п'ятьох осіб, які підтвердять підтримку його ініціативи, - цей етап слугує своєрідною попередньою перевіркою суспільного інтересу до теми. На офіційному сайті петицій подано докладні інструкції, що допомагають авторам правильно виконати всі вимоги.

Після збору перших підписів петиція проходить модерацію. Вона перевіряється адміністрацією порталу на відповідність установленим стандартам і правилам, зокрема щодо мови, змісту та формулювань. Петиції, які не суперечать цим вимогам, оприлюднюються для загального підписання. Підписання триває шість місяців - протягом цього періоду будь-який громадянин чи резидент може підтримати ініціативу. Після закінчення цього терміну петиція автоматично закривається, і її результати офіційно передаються до Парламенту через Комітет з петицій. Комітет контролює всі етапи процесу розгляду петицій, зокрема подання та модерацію петицій, відповіді уряду та дебати щодо петицій. Він також має повноваження інших спеціальних комітетів, маючи можливість збирати докази та проводити розслідування, пов'язані з петиціями.

Комітет здійснює аналіз усіх опублікованих петицій і визначає, які з них становлять суспільний інтерес та заслуговують на подальший розгляд. Він має право звертатися до уряду або Парламенту з вимогою здійснення певних дій, а також може ініціювати дебати або інші форми парламентського реагування. Такий механізм забезпечує не лише відкритість і прозорість процесу, а й реальний зв'язок між громадянами та органами влади.

У 2015 році сайт петицій було об'єднано між урядом та парламентом: <https://petition.parliament.uk> [60].

Комітет з петицій не лише координує технічні та процедурні аспекти розгляду петицій, а й має право самостійно досліджувати питання, які в них порушуються. За потреби він може звертатися до авторів петицій із проханням надати додаткові матеріали або навіть запрошувати їх особисто для обговорення ініціатив у парламенті. Окрім того, комітет уповноважений збирати свідчення від урядовців, представників організацій чи експертів, передавати відповідні теми іншим парламентським комітетам або ініціювати дебати в Палаті громад.

На відміну від електронної форми, паперові петиції мають інший порядок подання: їх може представити парламенту лише депутат, вони адресуються

виключно Палаті громад і підписуються лише ініціатором. Електронні петиції мають більший потенціал публічного обговорення. Наприклад, дебати за петиціями часто проходять у Вестмінстерському залі по понеділках після 16:30 та можуть тривати до трьох годин. Такі обговорення не мають сили змінювати законодавство напряду, але дають змогу парламентарям поставити запитання урядовим міністрам, вимагати офіційних пояснень або закликати уряд до певних дій. Урядовий представник обов'язково присутній на таких засіданнях і відповідає на запити членів парламенту [10].

Під час підготовки до дебатів комітет може проводити власні дослідження - наприклад, опитувати громадян чи фахівців, готувати аналітичні матеріали для депутатів. Результатом такої роботи можуть бути спеціальні звіти з рекомендаціями для уряду.

Система петицій у Великій Британії передбачає суворий відбір і не допускає публікації звернень, що не відповідають установленим критеріям. Основні підстави для відхилення петицій узагальнено у таблиці 1.

Якщо петицію відхиляють, ініціатор отримує офіційне пояснення, а текст такої петиції з'являється на сайті в розділі неприйнятих. У випадку оприлюднення звернення відповідний урядовий департамент має надати офіційну відповідь протягом двох місяців від моменту його представлення парламенту. Така комбінація гнучких процедур і чітких правил робить британську систему електронних петицій ефективним інструментом взаємодії громадян з політичною владою.

Таблиця 1

Підстави для відхилення петицій у Великій Британії [7]

Підстава для відмови	Пояснення
Нечіткість змісту	Неясно, чого саме вимагає автор
Невідповідність компетенції	Питання не належить до повноважень уряду або парламенту Великої Британії

Підстава для відмови	Пояснення
Делеговані повноваження	Питання належить, наприклад, до компетенції Шотландського парламенту
Особистий характер	Звернення стосується приватних проблем
Неприпустимий зміст	Наклеп, провокаційність, реклама, спам, партійна пропаганда
Правові обмеження	Порушення судових заборон, законодавства про інтелектуальну власність чи конфіденційність
Ризики для осіб	Публікація персональних даних посадовців, членів їхніх сімей або обвинувачених осіб
Непридатність теми	Наприклад, питання, що стосується реалізації прав за Законом про свободу інформації

Електронні петиції активно застосовуються і на рівні місцевого самоврядування у Великій Британії. З поширенням інформаційно-комунікаційних технологій окремі британські муніципалітети опинилися в авангарді впровадження цифрових інструментів громадської участі: ще в 2006 році Кінгстон і Брістоль провели перші пілотні проекти електронних петицій, показавши практичну життєздатність цієї практики в європейському контексті. На національному рівні регулювання було формалізовано рамковим актом Local Democracy, Economic Development and Construction Act 2009, який поклав на місцеві ради обов'язок запровадити механізм петицій і передбачив можливість їх подання та підписання в електронній формі. Закон також закріпив принцип інтеграції офлайн- і онлайн-збору підписів, дозволяючи одночасно використовувати традиційні та цифрові канали для формування громадських звернень і тим самим розширюючи інструментарій місцевої демократії [53].

Португалія однією з перших серед європейських держав офіційно закріпила систему електронних петицій на законодавчому рівні - відповідне рішення було ухвалене ще у 2003 році. Проте фактичне запровадження механізму відбулося лише через два роки, у 2005-му. Від самого початку система передбачала публікацію всіх звернень громадян в онлайн-режимі,

незалежно від способу їх подання - електронного чи традиційною поштою. Таким чином, цифрова платформа стала єдиною базою, де зосереджувалися всі петиції, що надходили до парламенту [59].

Окрім самого тексту звернення, на сайті парламенту також оприлюднювалися супровідні документи, які відображали весь процес його розгляду. Серед них - службові записки щодо прийнятності петиції, офіційні запитання, адресовані уряду, відповіді виконавчих органів, а також підсумкові звіти за результатами розгляду. Спочатку не весь обсяг інформації був доступний громадськості в електронному вигляді: деякі елементи системи впроваджувалися поетапно. Проте з часом парламент поступово вдосконалював функціонування платформи, розширював її можливості та підвищував рівень прозорості. У результаті ці кроки сприяли формуванню більш відкритої та підзвітної моделі взаємодії громадян із законодавчою владою, де петиції перетворилися не лише на інструмент комунікації, а й на важливий елемент демократичного контролю [38, с. 456].

В Німеччині працює інтернет-платформа Комітету з петицій - центрального контактного пункту у Німецькому Бундестазі для доведення занепокоєнь, потреб та пропозицій до відома Парламенту. Правову основу роботи Комітету з петицій є статті 17 та 45с Основного закону держави. Також у Німеччині діє Закон про повноваження, прийнятий на основі статті 45с, та парламентський регламент, включаючи процедурні принципи, які Комітет з петицій встановлює для себе. Петиції у ФРН можна подавати в електронному вигляді через інтернет-платформу за допомогою веб-форми.

Публікація на вебсайті вимагає, зокрема, щоб петиція стосувалася питання загального інтересу, яке належить до компетенції Комітету; крім того, не повинно бути підстав для відхилення згідно з Керівними принципами щодо публічних петицій. Це, насамперед, вимагає відповідного розгляду, результати якого будуть повідомлені автору петиції.

Незалежно від того, чи буде опублікована петиція, її зміст буде розглянуто та опрацьовано відповідно до процедурних принципів Комітету.

Комітет надає великого значення однаковому рівню ретельності розгляду всіх петицій, незалежно від дати їх публікації та кількості підписів.

Якщо петицію буде опубліковано на інтернет-платформі, система автоматично сповістить подавача петиції. Шеститижневий період підписання починається з моменту публікації. Протягом періоду підписання петицію можна підписати електронно на інтернет-платформі комітету та обговорити на форумі. Підтримка поштою також можлива протягом періоду підписання. Якщо петиція досягла кворуму в 30 000 підписів протягом періоду підписання, заявника буде заслухано на регулярному відкритому засіданні комітету [46].

Інститут електронних петицій у Естонії сформувався під впливом активності громадянського суспільства й офіційно набув юридичної форми внаслідок змін до відповідного законодавства навесні 2014 року. Ініціатива виникла не «згори», а як відповідь на громадський запит: ще у 2010 році організації власників та інші громадські активісти запустили платформу *petitsioon.ee*, яка дала людям можливість публічно висловлювати вимоги щодо змін у нормах, що регулюють суспільні відносини. Протягом 2013 року тривали публічні дискусії про те, як найкраще формалізувати подачу таких ініціатив до парламенту - навіть розглядалися ідеї конституційних змін - і зрештою ідея колективних звернень отримала підтримку на найвищому рівні: представники громадськості звернулися до Президента, який запропонував парламенту опрацювати та втілити таку можливість.

Остаточне закріплення механізму відбулося у положеннях Закону «Response to Memoranda and Requests for Explanations and Submission of Collective Proposals» (із подальшим вдосконаленням у редакції від 27 грудня 2024 року) [64].

Відповідно до цього регулювання колективне звернення визначається як пропозиція щодо зміни діючого законодавства або покращення організації суспільного життя, яка подається до Рійгікогу у письмовому або електронному вигляді та має підтримку щонайменше 1 000 постійних мешканців Естонії. Право підпису мають особи, які досягли 16 років, - це можуть бути громадяни

Естонії, громадяни інших держав-членів ЄС, громадяни Швейцарії або іноземці з видом на проживання чи постійним правом на проживання. До заявки обов'язково додається пояснювальна записка (до трьох сторінок), що викладає суть незадоволення чинним станом речей і аргументує запропоновані зміни, а також електронний реєстр підписантів з їхніми іменами та персональними ідентифікаційними кодами [64].

Після подачі звернення канцелярія парламенту протягом 30 днів перевіряє наявність необхідної кількості підписів і формальних вимог, після чого матеріали передаються до Правління парламенту для визначення компетентної комісії. Далі комісія має три місяці на первинний розгляд і загалом - до шести місяців для прийняття остаточного рішення щодо порушених у зверненні питань. Комісія може визнати петицію такою, що заслуговує на перетворення на законопроект, визнати її питанням особливої державної ваги, ініціювати публічне обговорення в парламенті, або ж відхилити звернення у випадках неконституційності чи невідповідності міжнародним зобов'язанням; також можливе направлення питання до іншого компетентного органу. Таким чином естонська модель поєднує громадську ініціативу з формалізованою процедурою перевірки й подальшого опрацювання в парламентських інституціях, забезпечуючи механізм, через який колективні вимоги громадян можуть трансформуватися у законодавчі або політичні рішення [14, с. 25].

Платформа електронних петицій Сенату Франції, доступна через FranceConnect, дає можливість будь-якій повнолітній особі, що зареєстрована у національному реєстрі та має обліковий запис у FranceConnect, або подати власну петицію, або підтримати вже опубліковану. Першим кроком є початкова перевірка: Сенат оцінює відповідність петиції вимогам щодо мови та змісту - текст має бути чітким французькою, не містити закликів до насильства, дискримінаційних або наклепницьких тверджень, образ, закликів до розпалювання ворожнечі чи порушення приватності. Заголовок обмежений 150 символами, основний текст - 10 000 символів (разом із пропусками),

допускається одне або два вкладення у форматі PDF розміром до 10 МБ кожне і не більше ніж на 10 сторінок. Лише після успішної модерації петиція публікується на платформі; далі їй дається шість місяців на збір підписів, і для розгляду в установленому порядку необхідно набрати не менше 100 000 голосів. На сторінці кожної опублікованої петиції доступні інструменти поширення в соціальних мережах, а як виняток Конференція президентів Сенату може взяти до розгляду й ті звернення, які, на її погляд, мають особливу суспільну значимість, незалежно від кількості підписів [43].

Рішення про подальшу долю петиції приймає Конференція президентів Сенату - колегіальний орган, що об'єднує голову Сенату, віце-президентів, голів політичних груп і постійних комісій, генеральних доповідачів Комітету з фінансів і соціальної політики та голову Комітету з європейських питань; саме ця конференція формує програму пленарних засідань. Після надходження петиції Конференція може ініціювати створення інформаційної комісії, спільної для кількох комітетів, включити до порядку денного питання про створення комісії для збирання додаткових відомостей, винести предмет на пленарні дебати, включити до порядку денного законопроект, передати матеріали до відповідного постійного комітету для подальших дій або ж відхилити петицію з обґрунтуванням. Рішення ухвалюються після консультацій із головами зацікавлених комісій; роль Сенату та його Конференції в цій процедурі є визначальною, а ухвалені ними рішення не підлягають оскарженню [65].

Процедура подання електронних петицій у Фінляндії регламентується Законом про громадянську ініціативу від 13 січня 2012 року (Kansalaisaloitelaiki) [50]. Для запуску ініціативи необхідно мінімум п'ять громадян Фінляндії. Петиція може містити пропозицію щодо нового законопроекту або змін до чинного закону та обов'язково супроводжується мотивувальною частиною.

Щодо формату, петиція повинна мати назву, що відображає її зміст, зазначати дату та бути написаною фінською, шведською або обома мовами. Вона не може охоплювати різні теми одночасно і має стосуватися лише компетенції законодавчої влади парламенту. Підписи на підтримку петиції

збираються протягом шести місяців, як у паперовій, так і в електронній формі. Для електронних петицій використовується спеціальна платформа Kansalaisaloite.fi, що передбачає ідентифікацію користувачів і є безкоштовною. Під час збору підписів текст ініціативи змінювати заборонено, а для подачі петиції необхідно зібрати не менше 50 000 підписів.

Після завершення збору підписів петиція подається до Агентства цифрової інформації та демографічної статистики для перевірки її відповідності законодавчим вимогам і обґрунтованості. Після цього ініціатори можуть передати петицію до парламенту, проте не пізніше ніж через рік після отримання рішення від Агентства. У разі виявлення недоліків ініціатива повертається для доопрацювання [10].

Особливу увагу при дослідженні електронних петицій у Європі слід приділити досвіду Латвії, де основними рушійними силами її запуску були громадські активісти. Систему електронних петицій створили два молодих ентузіасти: бізнесмен Крістофс Блаус та маркетолог Яніс Ертс. Вони вважали, що хороші ідеї не повинні залишатися вдома, а повинні досягати осіб, що приймають рішення, та за їх межами. Тому у 2010 році вони почали працювати над створенням порталу, а також розробкою та просуванням перших ініціатив до Сейму. Творці не мали досвіду лобіювання чи захисту інтересів, але був великий ентузіазм, а також віра в ідею та корисні поради, які допомогли їм зрозуміти, як її реалізувати (ParManaBalss.lv). У 2011 році за їхньою ініціативою було створено інтернет-портал «M voice» («Mana alss») [63].

Право на звернення до вашого уряду у США гарантовано Першою поправкою до Конституції Сполучених Штатів. З 2011 до 2021 року працювала платформа «We the people» – це платформа, яка надає американській громадськості можливість вжити таких заходів, як ніколи раніше – це спосіб для будь-кого, будь-де, звернутися безпосередньо до уряду та стати агентом змін. За допомогою «We the people» можна було легко створити петицію онлайн, поділитися нею та зібрати підписи. Якщо подавач петиції збирає 100 000 підписів протягом 30 днів, петицію розглядають і надають офіційну

відповідь. Щойно петиція досягне необхідного порогу, її буде поставлено в чергу на розгляд Білим домом. Інші все ще можуть підписати петицію, поки вона очікує на відповідь. Коли Білий дім відповідь, кожен, хто підписав петицію, отримає від Білого дому електронного листа з повідомленням про те, що ми розглянули петицію та відповіли на неї.

Під час створення петиції лише її автор матиме її URL-адресу. Автор петиції має поділитися петицією (та URL-адресою) з іншими, кому небайдужа ця проблема, щоб заручитися підтримкою та зібрати більше підписів. Після публікації петиції ви можете використовувати значки поширення на сторінці, щоб легко надіслати її електронною поштою та в соціальних мережах. Щойно петиція набере мінімальну кількість підписів, її можна було знайти на платформі «We the people» [58].

Втім, з приходом до влади Джо Байдена, портал «We the people» припинив свою роботу. Так, 20 січня 2021 року, в день інавгурації Джо Байдена, адреса веб-сайту почала перенаправляти на основний домен whitehouse.gov, що ознаменувало припинення підтримки цієї функції новою адміністрацією. З того часу його не відновлювали. Втім право подати електронну петицію зберіглося. Тепер петиції можуть бути адресовані окремо Конгресу, Палаті представників чи Сенату, або окремим членам Палати чи сенаторам. Також в США існує практика подання електронних петицій до влади штатів.

Цікавим є досвід Канади. У березні 2015 року Палата громад Канади ухвалила зміни до Регламенту щодо запровадження системи електронних петицій. На початку роботи сорок другого скликання Парламенту, у грудні 2015 року, система була запущена на вебсайті Палати громад. Електронні петиції є прямим продовженням давнього права подавати петиції до Парламенту. Вони регулюються тими ж принципами, що й паперові петиції. Однак віртуальний характер цих петицій зумовив необхідність прийняття низки нових, окремих правил, які представлені нижче [67].

Щоб ініціювати електронну петицію, заявник повинен спочатку заповнити форму петиції за класичною моделлю на вебсайті Палати громад.

Регламент вимагає, щоб петиція не перевищувала 250 слів та не містила універсальних локаторів ресурсів (URL) чи інших посилань чи веб-посилань. Заявник також повинен надати контактну інформацію щонайменше п'яти осіб, чия підтримка потрібна для продовження процесу .

Щоб електронна петиція була опублікована, її також має спонсорувати член парламенту. Слід зазначити, що факт спонсорвання електронної петиції не обов'язково означає, що член парламенту підтримує її зміст. Як і у випадку з паперовими петиціями, роль члена парламенту полягає в тому , щоб виступати посередником між підписантами та Парламентом [67].

Член, обраний для подання петиції, має право погодитися на це чи ні. Якщо член погоджується, він або вона несе відповідальність за те, щоб петиція не містила недоречних або неналежних питань. Якщо член відмовляється або не відповідає протягом 30 днів, заявника повідомляють і надають йому можливість обрати другого члена, який буде спонсором. Цей процес пошуку члена-спонсора може повторюватися доти, доки п'ятий обраний член не відмовиться бути спонсором, що завершує процес. Кількість електронних петицій, які член може подавати одночасно, необмежена. Після того, як обраний член погоджується бути спонсором, петиція автоматично надсилається секретарю з питань петицій для розгляду.

Якщо член-спонсор перестає бути членом Палати громад у будь-який момент до подання електронної петиції до Палати громад, заявник може обрати іншого члена, і процес пошуку спонсора починається спочатку. Якщо член-спонсор перестає бути членом Палати громад після того, як електронна петиція була відкрита для підписання, заявник має можливість знайти іншого спонсора, але це не є обов'язковою вимогою. За потреби петицію може подати до Палати інший член. Член-спонсор не може скасувати своє спонсорство електронної петиції після того, як він погодився на це.

Секретар з розгляду петицій відповідає за перевірку всіх проектів електронних петицій на відповідність інструкціям, стандартам і правилам, що застосовуються до паперових петицій, якщо вони застосовуються. Крім того,

електронна петиція не повинна бути по суті ідентичною тій, що вже опублікована та відкрита для підписання на вебсайті Палати громад. Петиція вважається по суті ідентичною іншій, якщо висловлені скарги та запитувані дії по суті ідентичні [66].

Крім того, заявник не може мати більше однієї відкритої для підписання петиції одночасно. За потреби будь-яка додаткова петиція буде відкладена до закінчення періоду підписання петиції, яка вже подана онлайн.

Після засвідчення електронної петиції, секретар з розгляду петицій забезпечує її публікацію англійською та французькою мовами. Петиція залишається відкритою для підписання протягом 120 днів.

Будь-яка особа, яка бажає підписати електронну петицію, повинна надати свою контактну інформацію, підтвердити, що вона є резидентом Канади або громадянином Канади, який проживає за межами Канади, та підтвердити шляхом власної декларації, що вона відповідає умовам використання (наприклад, що вона раніше не підписувала таку саму електронну петицію). Жодна з цих відомостей не публікується. Потім підписант отримує електронний лист із проханням підтвердити свій підпис. Крім того, як і у випадку з паперовими петиціями, якщо секретар петицій вважає, що підпис не є автентичним або недопустимим, він або вона може його відхилити.

Після закінчення 120-денного терміну електронна петиція отримує сертифікацію лише за умови, що вона отримала щонайменше 500 дійсних підписів. Потім секретар з розгляду петицій надсилає сертифікат члену-ініціатору для подання до Палати громад. До сертифіката додається текст петиції та кількість зібраних підписів, але не самі підписи. Процедура подання до Палати така ж, як і для паперових.

Петиція до Палати представників Австралії є офіційним зверненням громадян або групи осіб із проханням вжити заходів щодо проблеми, що належить до компетенції Палати або федерального уряду. В електронній формі петиції перед збором підписів обов'язково перевіряються на відповідність регламенту та затверджуються Комітетом з петицій, який забезпечує їх

подальший розгляд. Постійна комісія з петицій, створена у 2008 році, покликана обробляти максимальну кількість заявок, надавати офіційні відповіді та звітувати перед Палатою про свою діяльність [44].

Для подання петиції необхідно призначити ключового заявника - громадянина або резидента Австралії, навіть якщо петиція подається групою осіб. Процедура створення та розгляду електронної петиції включає кілька етапів. Спершу заявник користується офіційною онлайн-формою для подання запиту. Після цього Комітет з петицій перевіряє, чи відповідає петиція встановленим правилам. Якщо запит прийнятний, він засвідчується та публікується у списку петицій протягом чотирьох тижнів, стаючи доступним для збору підписів. Заявник отримує електронне повідомлення про публікацію, а у разі відхилення - лист із поясненнями. Варто зазначити, що Комітет розглядає петиції під час щотижневих засідань, тому термінові питання можуть розглядатися не миттєво.

Після закінчення терміну збору підписів петиція подається до Палати представників, зазвичай головою Комітету з петицій щопонеділка. Заявник може попросити іншого депутата представити петицію, повідомивши про це Секретаріат комітету. Депутат Палати не може виступати ключовим заявником або підписувати петицію. Після представлення електронну петицію, як правило, передають до відповідного міністра для надання офіційної відповіді протягом 90 днів, хоча в окремих випадках термін може перевищувати цей проміжок. Отриману відповідь комітет повторно розглядає, після чого петиція знову подається в Палату, публікується на веб-сторінці платформи, а заявник отримує лист із посиланням на відповідь.

Подання петицій відбувається регулярно щопонеділка головою петиційного комітету, який супроводжує процес короткою заявою, щоб привернути увагу до тенденцій, надати загальну інформацію про петиції та звітувати про роботу комітету. Після подання петиції офіційна інформація включається до протоколу Палати представників. Депутати також можуть подавати петиції в визначений регламентом час, наприклад, під час виступів,

заяв виборців або дебатів, що дозволяє поєднувати формальний та безпосередній спосіб внесення ініціатив у парламентську роботу [10].

Отже, електронні петиції в різних країнах світу є важливим інструментом прямої демократії, що дозволяє громадянам безпосередньо впливати на діяльність законодавчих та виконавчих органів. Основні тенденції включають: формалізацію процедур подання та збору підписів, обов'язкову модерацію змісту, контроль компетентних комітетів та забезпечення публічності результатів. Незалежно від конкретної держави - Великої Британії, США, Канади, Австралії чи європейські країни - електронні петиції поєднують цифрові технології з інституційними механізмами, створюючи канал зворотного зв'язку між громадянами та владою та сприяючи підвищенню прозорості та підзвітності державних інституцій.

2.2. Успішні кейси впливу петицій на політичні та управлінські рішення

Електронні петиції як інструмент прямої демократії дедалі активніше впливають на політичні та управлінські процеси у різних державах. Їхня ефективність залежить не лише від кількості підписів, а й від наявності чітких процедур реагування з боку органів влади, відкритості політичної системи та активної громадської підтримки. У низці країн цей інструмент став дієвим механізмом впливу громадян на ухвалення конкретних рішень.

Одним із найвідоміших прикладів є Велика Британія, де петиційна система має офіційний статус і є важливим елементом парламентської демократії. Так, у 2016 році петиція щодо заборони використання пластикових мікрогранул у косметичних засобах набрала понад 357 тис. підписів. Цю петицію було подано під час парламентської роботи 2015-2017 років.

Понад 357 тис. людей підписали петицію із закликом до заборони у Великій Британії, а екологічні групи схвально сприйняли новину про заборону.

Мікрокульки – це дуже маленькі шматочки пластику в таких продуктах, як скраби для обличчя та макіяж. Деякі з них видно неозброєним оком, але інші мають розмір лише один мікромметр. Природоохоронці попереджають, що вони можуть впливати на ріст риб і залишатися в кишечнику мідій та риб, які помилково приймають їх за їжу. Галузь стверджувала, що вона вже добровільно відмовляється від них, але критики стверджували, що деякі компанії використовують лазівки або зволікають із поступовою відмовою [68].

Уряд Терези Мей прислухався до занепокоєння громадськості, вчених і депутатів парламенту і зробили перший крок до заборони мікрогранул. Так, уряд Великої Британії оголосив, що з кінця 2017 року у складі косметичних засобів будуть заборонені до продажу крихітні шматочки пластику, які можуть завдати шкоди морському життю. Це рішення британського уряду набуло чинності у 2018 році. Більш того, королівський уряд пообіцяв виділити 200 000 фунтів стерлінгів вченим з Плімутського університету, щоб дослідити, як крихітні частинки пластику з шин, синтетичних матеріалів, таких як поліестер, та рибальських снастей, таких як сітки, мотузки та волосіні, потрапляють у наші водні шляхи та океани. Також британський уряд на початку 2018 року започаткував Альянс Співдружності за чисті океани, щоб допомогти позбутися одноразового пластику та вирішити проблему забруднення морського середовища пластиком по всій Співдружності. У рамках цього держави-члени зобов'язалися вжити заходів щодо пластику, будь то заборона мікрогранул або зобов'язання щодо ліквідації пластикових відходів, яких можна уникнути [48].

Цей кейс став прикладом реального впливу громадської ініціативи на формування екологічної політики держави.

У Європейському Союзі потужним проявом громадянського впливу через електронні петиції стала кампанія проти угоди АСТА (Anti-Counterfeiting Trade Agreement). Торговельна угода про боротьбу з підробками (АСТА) була відхилена Європейським парламентом 4 липня 2012 року, і тому не може стати законом у ЄС. Це був перший випадок, коли Парламент скористався своїми повноваженнями, передбаченими Лісабонським договором, щоб відхилити

міжнародну торговельну угоду. 478 депутатів Європарламенту проголосували проти АСТА, 39 – за, а 165 – утрималися.

Під час обговорення питання про надання згоди на АСТА Парламент зазнав безпрецедентного прямого лобіювання з боку тисяч громадян ЄС, які закликали його відхилити АСТА, під час вуличних демонстрацій, електронних листів до депутатів Європарламенту та дзвінків до їхніх офісів. Парламент також отримав петицію, підписану 2,8 мільйонами громадян з усього світу, в якій закликали його відхилити угоду [40].

Масовий суспільний тиск і кілька петиційних ініціатив стали вагомим чинником, який призвів до відхилення Європарламентом угоди АСТА. Це засвідчило, що електронні петиції можуть впливати навіть на міжнародні політичні рішення.

У Німеччині електронна петиція 2009 року, спрямована на реформування шкільної системи та зменшення навантаження на учнів, зібрала понад 300 тис. підписів. Це призвело до розгляду ініціативи на слуханнях Бундестагу, започаткувало широке суспільне обговорення та стало поштовхом до зміни освітньої політики в окремих федеральних землях. Такий досвід продемонстрував здатність петицій виступати каталізатором публічних реформ.

У США після численних петицій громадян щодо покращення механізмів участі у 2011 році було запущено офіційну онлайн-платформу «We the People». Відтоді адміністрація зобов'язалася надавати офіційні відповіді на петиції, які набирають встановлений поріг підписів. Ця ініціатива інституціоналізувала петиційний процес та підвищила прозорість діяльності уряду, дозволивши громадянам впливати на формування порядку денного.

Варто звернути увагу і на досвід Південної Кореї, де електронні петиції стали вагомим інструментом суспільного контролю у сфері кримінальної політики. Масові петиції щодо суворішого покарання злочинців, винних у сексуальних злочинах проти дітей, зібрали сотні тисяч підписів, після чого уряд був змушений внести відповідні зміни до законодавства [49].

Петиційна платформа при офісі Президента стала одним із найактивніших каналів зворотного зв'язку між суспільством і владою. Так, на початку червня 2024 року на вебсайті Національних зборів було опубліковано електронну петицію, яка закликає Асамблею внести законопроект про імпічмент президента країни Юна [56]. І вже за кілька днів цю петицію підписали понад 811 000 осіб. У петиції міститься заклик до парламенту внести законопроект про імпічмент Юна на тій підставі, що він непридатний для виконання цієї посади. Комітет Національних зборів розглянув петицію, адже вона отримала понад 50 000 схвалень протягом 30 днів після її розміщення на вебсайті [45].

14 грудня 2024 року президенту країни Юн Сок Йоля було оголошено імпічмент через його недовготривале оголошення воєнного стану. Потім, лише через два тижні, південнокорейські законодавці проголосували за імпічмент його наступника Хан Док Су, звинувативши його у змові зі своїм попередником. Звичайно, не лише електронна петиція стала причиною оголошення імпічменту, але вона точно підштовхнула до радикальних дій представників влади Південної Кореї.

Через онлайн-петиції та громадські кампанії громадяни Японії звернули увагу уряду на проблему надмірної тривалості робочого дня та смертності від перевтоми (кароші). З 2010 року рух «Анти-Кароші» (лікарі трудової хірургії, адвокати, родини жертв) розширив свій активізм від судових процесів до лобіювання законодавців. Вони направили делегацію до Женеви, яка отримала підтримку ООН для своєї законодавчої пропозиції. Понад 550 000 японців підписали петицію на підтримку руху «Анти-Кароші». Натхнений кількома успіхами, рух «Анти-Кароші» досяг нових висот із прийняттям у червні 2014 року Закону про сприяння профілактичним контрзаходам «Кароші» («Кароші то бьоші тайсаку сушін-хьо») за одностайної підтримки всіх основних партій.

Наразі в Японії «кароші» визнано соціальною проблемою, за яку несе відповідальність уряд. Закон вимагає від уряду розслідувати та оприлюднювати свої висновки щодо причинно-наслідкового зв'язку між роботою та хворобами;

розробляти плани профілактики та навчати народ Японії про них (листопад встановлено «Місяцем обізнаності про «Кароші»»); підтримувати громадські групи, що займаються «кароші»; надавати консультації та рекомендації працівникам та сім'ям, які страждають від перевтоми; створювати консультативний комітет, що складається з експертів у галузі охорони здоров'я та представників профспілок, бізнесу та сімей, які втратили близьких; та, за необхідності, вживати та фінансувати заходи щодо запобігання кароші на основі результатів досліджень та порад консультативного комітету [37].

Отже, після петиційної кампанії, уряд Японії ухвалив пакет реформ, що обмежив кількість понаднормових годин та встановив нові стандарти контролю за дотриманням трудового законодавства.

Першими електронними ініціативами В Латвії були «відкриття офшору» та «Відкриття Сейму». І вже в перші години роботи порталу електронних петицій було зібрано кілька сотень підписів на підтримку цих ініціатив. Через тиждень після відкриття порталу на позачерговому засіданні Сейму було розглянуто перший законопроект «про відкриття офшорів», який підтримав Сейм Латвії. Такі результати та подальша діяльність порталу зробили його важливою ланкою у комунікації громадськості з Сеймом (Par ManaBalss.lv).

Сьогодні латвійський веб-портал Mana Balss – це платформа громадянських ініціатив, де кожен громадянин Латвії може розмістити свою ініціативу та зібрати підписи для подання до Сейму. Портал петицій працює як латвійською, так і російською мовами, але подання петицій доступне лише латвійською.

У квітня 2015 року Саманта Сміт, керівник Глобальної ініціативи WWF щодо клімату та енергії, яка живе в Норвегії ініціювала підписання петиції щодо зупинки державних інвестицій у вугільну промисловість Норвегії та спрямувати їх у відновлювану енергетику.

Лише через кілька годин після того, як коаліція груп збрала майже 50 000 підписів та влаштувала світовий штурм у Твіттері під хаштагом #DivestNorway, норвезький парламент 27 травня 2015 року одноголосно рекомендував

позбутися вугільної промисловості суверенного фонду добробуту країни. Глобальний пенсійний фонд уряду Норвегії є не лише найбільшим у світі суверенним фондом добробуту, але й одним із десяти провідних інвесторів у світову вугільну промисловість. Ця петиція вимагала від уряду Норвегії виключити компанії, які отримують понад 30% своїх доходів або виробництва електроенергії з вугілля [57]. Оскільки всі партії підтримали петицію, Парламент Норвегії ухвалив рішення про виведення пенсійного фонду (Government Pension Fund Global) з інвестицій у вугільні компанії, що стало першим таким випадком у світі.

Ще одним прикладом впливу електронних петицій на політичні та управлінські рішення влади є реакція влади Індії на петицію, створену Сангіною Ваят на сайті прем'єр-міністра Індії у 2018 році. У петиції йшлося про необхідність закупити бронжилети для армії та поліції Індії замість запуску швидкісних поїздів. Петицію підписало більше 190 тисяч людей і влада відреагувала на це [69]. Вже в липні 2018 року командувач армії Індії запевнив, що бронжилети для солдатів будуть закуплені швидко. Він сказав, що «процес закупівлі 1,86 лакха курток з новими якісними вимогами пройшов технічні випробування та польові випробування в рамках другого етапу процесу» [70].

У США громадяни штатів можуть подавати електронні петиції до влади штату. І є приклади впливу електронних петицій на рішення влади на рівні штату. Так, у 2011 році, коли тривав суд над Кейсі Ентоні, яку звинуватили у вбивстві її дворічної доньки Кейлі у 2008 році, було подано петицію із закликом до створення Закону Кейлі, який би зробив тяжким злочином неповідомлення батьками опікуна про зникнення дитини, якщо дитині може загрозувати небезпека.

Це була одна з перших петицій десятиліття, яка стала вірусною та зрештою зібрала понад 1,3 мільйона підписів. Щонайменше 10 штатів відтоді ухвалили версії Закону Кейлі. Критики кажуть, що ці закони негативно вплинуть переважно на невинних батьків, які можуть переживати трагічну втрату дитини.

Після того, як у 2019 році загинув репер та активіст із Західного узбережжя США Ніпсі Хасл, Наджі Алі, громадський організатор та мешканець Лос-Анджелеса, звернувся до члена міської ради з проханням назвати перехрестя на честь артиста.

Понад 500 000 людей підписали петицію за кілька днів після смерті Ніпсі. Менш ніж через два тижні міська рада Лос-Анджелеса одноголосно проголосувала за перейменування перехрестя Вест-Слосон-авеню та Креншоубульвару в південно-центральної частині Лос-Анджелеса на «Nipsey Huddle Square». Це місце, де розташований магазин одягу Nipsey's Marathon, неподалік від якого його смертельно поранили.

У липні 2019 року, через п'ять років після того, як офіцера поліції Нью-Йорка звинуватили у смертельному задушенні Еріка Гарнера, Міністерство юстиції США оголосило, що не висуватиме проти нього звинувачень. Через кілька днів Емеральд Снайпс Гарнер, наймолодша дочка Еріка Гарнера, подала петицію з вимогою звільнити офіцера поліції Нью-Йорка Деніела Панталео. Петиція отримала понад 144 000 підписів. У липні 2019 року протестувальники перервали президентські дебати Демократичної партії, щоб привернути увагу до цього питання, а мера Нью-Йорка та тодішнього кандидата в президенти Білла де Блазіо запитали, чому Панталео досі працює в поліції. У серпні комісар поліції Нью-Йорка Джеймс О'Нілл звільнив Панталео. Він подав до суду, щоб повернутися на роботу [47].

У 2013 році в Аргентині мати на ім'я Марія, стурбована діабетом свого сина, почала збирати підписи петиції, щоб забезпечити 100% покриття медичним страхуванням у Аргентині всіх потреб, пов'язаних з діабетом, а також змінити чинне законодавство щодо цього питання, оскільки його формулювання було оманливим. У листопаді того ж року Палата депутатів та сенатори схвалили новий закон, який отримав понад 75 000 підписів.

У 2015 році французька мати стала свідком самогубства своєї 13-річної доньки внаслідок невпинного цькування, яке вона терпіла в школі. Вона стверджувала, що в середньому кожна десята дитина у Франції є жертвою

психологічного чи фізичного насильства, і що уряд Франції нічого не робить, щоб покласти край цій ситуації. Понад 78 000 людей підписали її петицію, в якій вона виклала конкретні заходи, які має врахувати міністр освіти. Того ж року цій матері вдалося домогтися інтерв'ю з Міністерством освіти, під час якого вони підтвердили, що деякі з запропонованих нею спочатку заходів починають впроваджуватися.

У 2013 році вперше в Іспанії завдяки петиції вдалося змінити закон: Ізабель, мати однієї з дівчат, які трагічно загинули в людській тисняві на Мадридській арені (1 листопада 2012 року на вечірці на Гелловін п'ять дівчат загинули від розчавлення, а ще 29 людей отримали поранення через невиконання організаторами заходу вимог щодо місткості арени), розпочала петицію про зміну закону про розваги, що діє в регіоні Мадрид в Іспанії. Згідно з цим законом, організатор заходу, який призвів до смерті її доньки, міг продовжувати недбало організовувати заходи, не стикаючись із жодними реальними наслідками. Ізабель у своїй петиції намагалася виправити це. Понад 400 000 людей підписали петицію, в результаті чого до кінця 2013 року Мадридська асамблея схвалила новий закон, який карав за недбалість в організації заходів, що зробило петицію Ізабель успішною [47].

Отже, електронні петиції можуть бути ефективним інструментом впливу громадян на політичні та управлінські рішення на національному й міжнародному рівнях. За наявності належних правових процедур, політичної відкритості та активної громадської участі петиції здатні сприяти ухваленню законів, зміні політик, започаткуванню реформ та приверненню уваги влади до суспільно важливих проблем.

Підсумовуючи другий розділ, автор приходить до наступних висновків:

По-перше, аналіз міжнародного досвіду демонструє, що електронні петиції є універсальним інструментом громадянської участі, який значно підвищує доступність механізмів впливу на законодавчі та виконавчі органи. В Європейському Союзі право на петицію закріплене на рівні договорів і забезпечує можливість звертатися як фізичними, так і юридичними особами

щодо питань, що належать до компетенції ЄС. Процедура включає перевірку змісту, визначення допустимості, опрацювання комітетами та можливість формування політичної реакції. У Великій Британії, Португалії та Німеччині електронні петиції функціонують через спеціальні онлайн-платформи, а контроль і модерація здійснюються комітетами, які забезпечують відповідність петицій вимогам, визначають суспільний інтерес та приймають рішення щодо подальшого розгляду. Подібна модель спостерігається й в Естонії, Франції, Фінляндії, Канаді та Австралії, де система включає етапи перевірки формальних вимог, збору підписів, опрацювання компетентними органами та публічне інформування заявників. Відмінності полягають у мінімальній кількості підписів для розгляду, тривалості збору підписів, форматах подання та участі органів влади, проте спільним є принцип поєднання цифрових технологій з інституційною процедурою.

По-друге, досвід різних держав демонструє, що електронні петиції стали дієвим механізмом реалізації громадянської участі та прямої демократії. Їхній вплив охоплює широкий спектр сфер - від екологічної політики у Великій Британії до міжнародних торговельних угод у ЄС, освітніх реформ у Німеччині та змін кримінального законодавства у Південній Кореї. Масові петиційні кампанії здатні мобілізувати громадян, формувати суспільний порядок денний і змушувати політиків реагувати на вимоги населення.

РОЗДІЛ 3

ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРАКТИКА, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

3.1. Нормативно-правове регулювання електронних петицій в Україні

Одним із ключових механізмів електронної демократії в Україні є електронні петиції, що стали важливим засобом взаємодії громадян із органами влади.

Стаття 40 Конституції України гарантує кожному громадянину право на звернення. Суб'єктом цього права виступає будь-яка особа, а його адресатами є органи державної влади, місцевого самоврядування, а також їхні посадові та службові особи. Це право передбачає можливість подання як індивідуальних, так і колективних звернень - у письмовій чи усній формі. Водночас на органи публічної влади покладається обов'язок своєчасно розглядати такі звернення, надавати вмотивовані відповіді та дотримуватися встановлених законом строків розгляду [13].

Однак, підготовка до впровадження електронних петицій в Україні розпочалася ще у 2009 році, коли держава, як член Ради Європи, отримала Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи щодо розвитку електронної демократії. У цих рекомендаціях, зокрема, наголошувалося на важливості створення механізму електронних петицій як інструменту залучення громадян до процесів ухвалення рішень і посилення комунікації між владою та суспільством.

Однак практична реалізація цього інструменту в Україні відбулася значно пізніше. Лише у грудні 2013 року громадяни фактично скористалися можливістю електронного збору підписів під петицією, що містила вимогу запровадити санкції проти тодішнього президента Віктора Януковича через відмову від підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Саме цей випадок став першим прикладом використання електронних петицій в Україні як засобу громадського впливу на політичні рішення [20].

Законодавчі засади для їх функціонування були закладені у 2015 році шляхом внесення змін до Закону України «Про звернення громадян». Цими змінами було врегульовано порядок подання електронних звернень і електронних петицій як новітньої форми громадської участі у процесах управління державою.

Згідно зі статтею 23¹ цього закону, громадяни мають право звертатися в електронній формі до Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів або органів місцевого самоврядування. Подання електронної петиції

здійснюється через офіційний вебсайт відповідного органу чи через платформу громадського об'єднання, яке організовує збір підписів на її підтримку. У змісті петиції має бути чітко сформульовано суть звернення, зазначено ім'я, прізвище, по батькові ініціатора, а також його електронну адресу. На сайті, де відбувається збір підписів, обов'язково вказуються дата початку кампанії, кількість і список осіб, які підтримали ініціативу [24].

Водночас українське законодавство встановлює чіткі обмеження щодо змісту електронних петицій. Забороняється поширення будь-яких матеріалів, що містять заклики до насильства, війни, повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, а також розпалювання ворожнечі чи посягання на права людини. Відповідальність за дотримання цих вимог несе автор петиції.

Варто зазначити, що електронні петиції не належать до сервісів електронного урядування, адже їх головна мета - розвиток електронної демократії та активізація участі громадян у прийнятті рішень. Вони виконують двоїсту функцію: з одного боку, допомагають громадянам звернути увагу влади на актуальні проблеми, а з іншого - слугують індикатором рівня суспільної підтримки певних ідей. Через електронну петицію громадяни можуть оперативно об'єднатися навколо спільної ініціативи, надати їй публічного розголосу та вплинути на порядок денний державної політики.

Процедура подання електронної петиції в Україні передбачає кілька послідовних етапів (рис. 2), що забезпечують її відкритість, легітимність та прозорість.

*Рис. 2. Етапи подання електронної петиції в Україні
[складено автором; 23]*

Щоб створити нову електронну петицію, громадянин має увійти на відповідний вебсайт, після чого обрати функцію «подати петицію». Користувач, який не здійснив вхід, не отримує доступу до форми для створення нової електронної петиції. Згідно з Порядком розгляду електронної петиції, адресованої Кабінету Міністрів України, подати петицію можна через офіційний вебсайт «Єдиний веб портал органів виконавчої влади» (так званий Урядовий портал) або через веб сайт громадського об'єднання, що має технічну можливість організувати збір підписів громадян. Ідентифікація автора електронної петиції здійснюється на Урядовому порталі або на вебсайті громадського об'єднання за допомогою засобів електронної ідентифікації, зокрема електронного підпису чи системи BankID. Після проходження авторизації користувач розміщує текст петиції, у якому має бути чітко

викладено суть звернення, зазначено прізвище, ім'я, по батькові ініціатора та його електронну адресу [25].

На веб сайті відповідного органу чи громадської організації, що здійснює збір підписів, обов'язково вказуються дата початку збору підписів, загальна кількість громадян, які підтримали петицію, а також перелік підписантів. Якщо електронна петиція не відповідає встановленим вимогам, її оприлюднення не здійснюється, а автор отримує повідомлення про це не пізніше строку, передбаченого для публікації. Такий порядок подання петицій забезпечує прозорість процесу, достовірність даних та ідентифікацію кожного учасника.

Щодо звернень, адресованих Кабінету Міністрів України, законодавство визначає низку додаткових вимог до змісту таких документів. У тексті електронної петиції має бути чітко сформульовано суть звернення, викладено конкретні пропозиції чи вимоги, а у заголовку - коротко відображено основну ідею або проблему, якої вона стосується.

Після заповнення всіх необхідних полів - зазначення суті звернення, подання тексту петиції та введення захисного коду - автор натискає функцію «створити петицію». Після цього адміністратор офіційного вебсайту органу, до якого подано петицію, проводить перевірку її змісту та форми на відповідність вимогам, визначеним Законом України «Про звернення громадян».

Важливо, щоб зміст петиції був логічно структурований, конкретний і чітко сформульований. Невизначеність формулювань, надмірна емоційність чи нечітке окреслення проблеми можуть призвести до того, що орган влади, до якого спрямоване звернення, обмежиться формальною відповіддю без суттєвого реагування. Отже, якість і точність викладення петиції безпосередньо впливають на її ефективність і ймовірність отримання змістовної відповіді від органу публічної влади.

Під час збору підписів на підтримку електронної петиції до органів державної влади, місцевого самоврядування чи громадських об'єднань обов'язковим є виконання низки вимог. Зокрема, доступ до інформаційно-телекомунікаційної системи, через яку здійснюється збір підписів, має бути

безоплатним, щоб кожна зацікавлена особа могла без матеріальних витрат висловити свою підтримку. Можливість реєструватися та підписувати петицію в електронному режимі значно розширює коло учасників у порівнянні з необхідністю особистого звернення до установи. Водночас забороняється автоматичне внесення даних або підписання петиції без безпосередньої участі громадянина; система повинна забезпечувати фіксацію дати й часу кожного підпису.

Збір підписів триває три місяці з дня оприлюднення петиції. Якщо в установленому строку вона не набрала необхідної кількості голосів, така ініціатива після завершення строку розглядається як звичайне звернення громадян. У разі коли збір підписів проводився через веб-сайт громадського об'єднання і петиція в установлені строки зібрала потрібну кількість підписів, громадське об'єднання не пізніше наступного дня надсилає суб'єкту, якому адресовано петицію, відомості про дату початку збору підписів, дату направлення петиції, загальну кількість і перелік підписантів (або посилання на джерело цієї інформації в мережі Інтернет), строк збору підписів, а також назву й адресу електронної пошти громадського об'єднання.

Для того, щоб електронну петицію було розглянуто на загальнодержавному рівні, необхідно зібрати не менше ніж 25 000 підписів у встановлений строк. Виняток становлять петиції, адресовані органам місцевого самоврядування: у цьому випадку чисельність підписів визначається статутом територіальної громади, а при його відсутності - залежно від кількості жителів населеного пункту, зокрема:

- до 1 000 жителів - не менше ніж 50 підписів;
- від 1 000 до 5 000 - не менше ніж 75 підписів;
- від 5 000 до 50 000 - не менше ніж 100 підписів;
- від 100 000 до 500 000 - не менше ніж 250 підписів;
- від 500 000 до 1 000 000 - не менше ніж 500 підписів;
- понад 1 000 000 жителів - не менше ніж 1 000 підписів.

Нарешті, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», петиція, яка в установлений строк набрала необхідну кількість підписів, підлягає розгляду на сесії відповідної ради [30].

Відомості про результати розгляду електронної петиції - незалежно від того, була вона підтримана чи відхилена - обов'язково оприлюднюються на офіційному веб-сайті відповідного органу, до якого її було подано. Якщо петиція адресована Президенту України, відповідне повідомлення розміщується на президентському веб-порталі; якщо Верховній Раді - інформацію публікує Голова парламенту; у випадку звернення до Кабінету Міністрів - повідомлення розміщується від імені Прем'єр-міністра України; а якщо петиція спрямована до органу місцевого самоврядування, інформацію оприлюднює голова відповідної місцевої ради.

Пропозиції, викладені в електронній петиції, після її розгляду можуть бути реалізовані органом, якому вона адресована, через ухвалення нормативних чи управлінських рішень у межах його компетенції. У випадках, коли порушені питання стосуються необхідності змін у законодавстві, Президент України, Кабінет Міністрів або народні депутати можуть ініціювати розроблення й подання до Верховної Ради України відповідних законопроектів, спрямованих на врегулювання проблем, викладених у петиції.

Крім того, для забезпечення відкритості та прозорості процесу дані про кількість зібраних підписів на підтримку електронної петиції, а також про строки їхнього збору зберігаються в офіційній інформаційній системі щонайменше протягом трьох років з моменту її оприлюднення. Це дозволяє не лише перевіряти достовірність проведення кампанії підтримки, а й аналізувати динаміку громадської активності в цифровому середовищі.

28 серпня 2015 року видано Указ Президента України № 523 «Про Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України», яким, зокрема, затверджено Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України. Працівники Департаменту з питань звернень громадян та доступу до публічної інформації залучаються до опрацювання електронних

петицій громадян до Глави держави. Загалом, станом на 01.04.2025 опрацьовано 134427 петицій (у першому кварталі 2025 року – 2649), при цьому: на 446 петицій було надано відповідь Президента України (у першому кварталі 2025 року – на 13 петицій); триває збір підписів 933 петицій; в установлений строк не набрали необхідну кількість голосів 83406 петицій (у січні – березні 2025 року – 596) [11].

Відповідно до глави 36-1 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», процедура розгляду електронних петицій, що надходять до парламенту, має чітко визначену послідовність. Після офіційного отримання електронної петиції, поданої згідно із Законом України «Про звернення громадян», Голова Верховної Ради зобов'язаний у триденний строк (не пізніше трьох робочих днів) передати її на розгляд відповідного комітету. Цей комітет визначається головним - залежно від предмета звернення - і відповідає за підготовку та попередній аналіз петиції [31].

Після цього головний комітет упродовж десяти робочих днів розглядає електронну петицію на своєму засіданні. До участі в засіданні обов'язково запрошується автор (ініціатор) петиції, який має право особисто представити суть свого звернення та обґрунтувати викладені пропозиції. За потреби до обговорення можуть бути залучені представники Кабінету Міністрів України, профільних міністерств, інших державних установ, громадських організацій, а також незалежні експерти й фахівці, чия компетенція стосується змісту порушених у петиції питань.

За результатами обговорення головний комітет ухвалює висновок, у якому відображається позиція щодо суті порушених проблем, можливих шляхів їхнього вирішення та доцільності подальших дій парламенту. У разі необхідності комітет готує проєкт відповідного акту Верховної Ради України - це може бути постанова, звернення чи законопроект, спрямований на врегулювання питання, піднятого в електронній петиції. Такий порядок забезпечує не лише формальний, а й змістовний розгляд громадських ініціатив, поданих у цифровій формі [31].

Отже, нормативно-правове регулювання електронних петицій в Україні створює ефективний механізм взаємодії громадян із владою в цифровому середовищі. Законодавство чітко визначає процедуру подання, розгляду та оприлюднення результатів петицій, що гарантує прозорість, відкритість і підзвітність органів влади. Електронні петиції стали важливим інструментом електронної демократії, який дозволяє громадянам безпосередньо впливати на процеси ухвалення рішень та брати участь у формуванні державної політики.

3.2. Успішні кейси впливу електронних петицій на ухвалення політичних рішень в Україні

Першим органом державної влади України, який реалізував положення про електронні петиції на практиці, став Президент України. Так, 28 серпня 2015 року на офіційному веб-сайті глави держави було відкрито спеціальний розділ «Електронні петиції», доступний за адресою <https://petition.president.gov.ua/>.

Запровадження електронних петицій до Президента України викликало значний суспільний резонанс та активізувало громадський інтерес до взаємодії з владою через цифрові платформи. За перші 11 днів функціонування сервісу офіційний сайт глави держави відвідало близько 540 тисяч користувачів, що спричинило чотирикратне зростання відвідуваності ресурсу. Сторінка, присвячена електронним петиціям, за цей період отримала понад 6 мільйонів переглядів. При цьому три петиції змогли подолати встановлений поріг у 25 тисяч підписів всього за перші 11 днів роботи сервісу: петиція № 40 «Законодавчо затвердити право громадян на захист», петиція № 55 «Скасування розмитнення й акцизного податку на імпорт автомобілів» та петиція № 1606 «Призначити М. Саакашвілі Прем'єр-міністром України». Ці дані свідчать про високу залученість громадян і ефективність нового інструменту електронної демократії.

З лютого 2022 року до даного періоду електронні петиції до Президента України набули особливої популярності. Популярними темами петицій є вимога дозволити чоловікам призовного віку виїжджати за кордон, присвоєння звання героя України, заборона вручати повістки на АЗС, блокпостах і вулиці, тощо [21, с. 107]. 2023 року відбулася суттєва зміна тематики петицій на сайті президента. Найбільш популярним протягом року було нагородження військовослужбовців званням Героя України, а також низка питань щодо обороноздатності держави - виготовлення FPV-дронів, демобілізація військовослужбовців, можлива мобілізація депутатів та ін.

Загалом, прикладів, коли електронна петиція дійсно впливала на прийняття певного політичного рішення не так і багато, але вони є і їх стає дедалі більше.

Так, одним із успішних кейсів впливу електронних петицій на ухвалення важливих рішень в Україні стало відкриття реєстру е-деклярацій. У перші тижні повномасштабного вторгнення Росії після 24 лютого 2022 року обов'язкове подання декларацій було призупинене. У Transparency International Україна поінформували, що лише третина всіх посадовців подали декларації за 2021 рік. 30 січня 2023 року послы країн G7 та ЄС виступили за якнайшвидше ухвалення в Україні Державної антикорупційної програми та відновлення е-деклярування та фінансового звітування політичних партій [34].

Як наслідок, 5 вересня 2023 року Верховна Рада підтримала законопроект, який передбачає відновлення електронного деклярування. Однак документом було передбачене відкриття декларацій лише через рік. Це викликало негативну реакцію суспільства та жваве обговорення в соціальних мережах. Згодом на сайті Президента України з'явилася петиція з вимогою негайно відкрити суспільству е-деклярації, вона набрала необхідні 25 тисяч голосів за рекордні три години, і загалом зібрала 83 тисячі підписів.

12 вересня 2023 року В. Зеленський наклав вето на закон і заявив, що реєстри мають бути відкриті негайно. Після цього, 18 вересня 2023 року Комітет ВР з питань антикорупційної політики на засіданні підтримав

пропозиції Президента до закону про відновлення е-декларування. І вже 20 вересня 2023 року Верховна Рада України 341 голосом «за» підтримала негайне відкриття декларацій чиновників, а президент Володимир Зеленський 10 жовтня підписав його.

Ще один приклад того, що електронні петиції на сайті Президента України впливають на державно-політичні рішення, це петиція про обмеження доступу військових до онлайн-казино. 29 березня 2024 року на сайті Офісу президента з'явилася петиція «Обмеження роботи онлайн казино», в якій автор петиції закликав обмежити гральний бізнес. Петицію створив військовослужбовець 59 бригади Павло Петриченко, який відзначив, що лудоманія є величезною проблемою для української армії. Статистика інтернет-запитів на азартні ігри за 2024 рік показує, що проблема дійсно величезна (рис. 3). Вже за кілька годин після публікації, ця петиція набрала 25 тисяч голосів, необхідних для розгляду главою держави.

Рис. 3. Топ-області за запитами на різні азартні ігри онлайн
(джерело зображення: скріншот Google Тренди)

Підписанти петиції попросили президента внести до Верховної Ради невідкладний законопроект, який передбачатиме:

на час воєнного стану, заборону азартних ігор та доступу до онлайн-казино для військовослужбовців;

заборону реклами азартних ігор з використанням символіки ЗСУ, та будь-якої пов'язаної символіки чи предметів з війною та армію, форма, каска, автомат тощо;

заборону благодійним фондам співпрацювати із учасниками грального ринку;

заборону військовим частинам приймати на баланс майно у вигляді благодійної допомоги від учасників грального ринку або пов'язаних фізичних чи юридичних осіб;

заборону будь-якої реклами чи публічних згадок фактів надання учасниками грального ринку благодійної допомоги військовослужбовцям;

заборону ломбардам приймати дрони, тепловізори та інші схожі товари подвійного призначення;

зобов'язання інтернет-провайдерів та мобільних операторів блокувати вебсайти нелегальних казино [19].

І вже 20 квітня 2024 року Президент Володимир Зеленський підписав указ №234/2024 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Щодо протидії негативним наслідкам функціонування азартних ігор в мережі Інтернет» [32].

Напевне, це найшвидша реакція влади на електронну петицію. Втім, не все вдалося реалізувати на практиці. Хоча, одразу після підписання Указу, Мінцифри звернулися до Apple та Google щодо обмеження азартних ігор. Завдяки переговорам заблокували 81 застосунок онлайн-казино: в Google Play - 19, в App Store - 62. З травня 2024-го банкам і небанківським фінустановам заборонили приймати в заставу товари подвійного використання. Серед таких товарів - GPS-системи, технології нічного бачення, тепловізори, дрони, БПЛА, бронежилети тощо. Головне управління комунікацій ЗС України у військових частинах (підрозділах) проводять інформаційно-роз'яснювальні роботи щодо можливої залежності від азартних ігор і наслідків. За допомогу військовослужбовцям, які мають ігрову залежність, відповідають офіцери структур психологічної підтримки персоналу, центри психологічної та

моральної підтримки окремих родів військ ЗС України. Серед інших методів боротьби з лудоманією у війську - відслідковування реклами азартних ігор і контекстного матеріалу, поширення інформації про небезпеку ігрової залежності, можливості лікування та контакти закладів, де можна отримати допомогу.

До 30 вересня 2025 року в Україні має запрацювати Державна система онлайн-моніторингу, це важливий крок у реалізації указу №234/2024. Адже саме відсутність онлайн-моніторингу тривалий час залишався найбільш проблемним кроком у реалізації пунктів Указу. Втім, наразі сказати про ефективність роботи цієї системи ще неможна.

Після оприлюднення проєкту постанови Кабінету Міністрів щодо внесення змін до ліцензійних умов роздрібної торгівлі лікарськими засобами у 2024 році серед споживачів та онлайн-сервісів виникла хвиля критики. Документ передбачав, що інформація про наявність та ціни на ліки може розміщуватися виключно на офіційних сайтах аптек, що фактично означало б заборону діяльності незалежних агрегаторів цін, зокрема популярного сервісу [Tabletki.ua](https://tabletki.ua).

Петицію із закликом не забороняти онлайн-сервіс, яку ініціював співзасновник [Tabletki.ua](https://tabletki.ua) Євген Муравчик, за два тижні підписали понад 30 тис. людей із 25 тис. необхідних. У ній ідеться, що проєкт постанови «незаконно витісняє з ринку прайс-агрегатори, порушує права споживачів та погіршує становище більшості аптек». На постанову відреагували у Всеукраїнській раді із захисту прав і безпеки пацієнтів. Там зазначили, що наразі понад 30% покупок в аптеках здійснюється через маркетплейси, де можна лише забронювати ліки онлайн.

Реакція уряду не забарилася: відбулися консультації між представниками онлайн-сервісів, Міністерства охорони здоров'я та Держлікслужби. За їх підсумками ухвалення запропонованих змін було призупинено. У своєму офіційному повідомленні Кабінет Міністрів запевнив, що проєкт постанови доопрацюють із урахуванням пропозицій громадськості [9].

Варто сказати і ще про один приклад впливу електронних петиції на прийняття управлінських рішень в Україні. 15 травня 2023 року на сайті Кабінету міністрів України було опубліковано петицію про створення жіночих та чоловічих вагонів у поїздах, яка набрала необхідну кількість голосів та була взята до уваги. Автори цього звернення просили виділити принаймні один окремий вагон для жінок і, відповідно - для чоловіків у потягах, які слідують маршрутом довшим за 6 годин. І вже 12 червня Укрзалізниця запустила пілотний вагон для жінок. Треба відзначити, що кількість потягів із вагонами для жінок є невеликою (наразі це вісім потягів), але відбувається поступове масштабування. Тобто вимога, викладена у петиції та підтримана громадянами, була взята до уваги та мала практичні наслідки.

Отже, успішні кейси електронних петицій в Україні демонструють їхню здатність впливати на політичні та управлінські рішення. Петиції сприяли відкриттю е-деклараций, обмеженню доступу військових до онлайн-казино, захисту прав споживачів у фармацевтичній сфері та запровадженню вагонів для жінок у поїздах. Ці приклади підтверджують, що електронні петиції є ефективним інструментом прямої демократії, що дозволяє громадянам безпосередньо впливати на державну політику та рішення органів влади.

3.3. Проблеми та перспективи розвитку електронних петицій в Україні

Участь громадян у процесі прийняття рішень є ключовим елементом місцевої демократії, що сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади та стимулює посадовців до більшої відповідальності за свої рішення. Одним із найбільш доступних і водночас ефективних інструментів прямої демократії є петиції, які відображають суспільну думку та висвітлюють найактуальніші проблеми для громадян. Автори петицій стають лідерами

громадської думки та сприяють формуванню активних міських спільнот, здатних впливати на процеси прийняття рішень.

Аналіз української системи електронних петицій та перших результатів її застосування свідчить, що цей механізм є дієвим інструментом налагодження взаємодії між владою та громадянським суспільством. Як і будь-який засіб соціальної комунікації, система електронних петицій потребує гнучкості та постійного вдосконалення. Водночас в Україні культура ініціювання петицій та рівень обізнаності громадян про існування цього сервісу залишаються недостатніми. Хоча від запровадження системи минуло вже понад шість років, потенціал для її розвитку залишається значним, а необхідні зміни потребують активного впровадження без зволікання.

Одним із недоліків системи електронних петицій є обов'язкова ідентифікація авторів. Відповідно до Закону України «Про звернення громадян», особа, яка подає петицію, повинна вказати своє прізвище, ім'я, по батькові та адресу електронної пошти. Водночас згідно з п. 4 ст. 231 цього ж закону, відповідальність за зміст електронної петиції несе виключно її автор (ініціатор) [23]. Інших відомостей, крім зазначених, що належать до персональних даних та дозволяють ідентифікувати особу, надавати не потрібно, так само як і використовувати електронний цифровий підпис.

Такий підхід створює певні ризики: можливі махінації під час підготовки петицій або ситуації, коли петиції подаються не від імені справжнього автора. Сьогодні доступ до інформації про прізвище, ім'я та по батькові людини у відкритих джерелах Інтернету є достатньо простим, що підвищує ймовірність неправомірного використання персональних даних у процесі електронного звернення [4]. Таким чином, обов'язкова ідентифікація авторів, хоч і спрямована на підвищення відповідальності, водночас може створювати уразливості системи та ставити під сумнів достовірність поданих петицій.

Про погане регулювання процедури ідентифікації осіб, які подають та підписують електронні петиції, вказують і О. Лялюк, К. Купріна та І. Олексенко. Науковці відзначають, що у випадку з вищими органами влади така проблема

частково вирішується завдяки необхідності проходження аутентифікації через BankID або електронний цифровий підпис. Водночас для петицій до органів місцевого самоврядування ситуація значно складніша: на багатьох сайтах користувачі можуть зареєструватися лише за електронною поштою, без належної офіційної верифікації. Це створює ризики фальсифікацій і унеможлиблює визначення справжнього автора петиції та належне реагування на її зміст. Тож законодавчо слід встановити єдині вимоги до ідентифікації осіб, які подають або підтримують петиції. Для уникнення фальсифікацій та «фейкових» акаунтів до участі у створенні та голосуванні за петиції мають допускатися лише особи, які пройшли перевірку через BankID або електронний підпис. Впровадження таких єдиних стандартів авторизації на сайтах органів місцевого самоврядування забезпечить прозорість процесу та підвищить довіру до системи електронних петицій.

Загалом варто відзначити, що на сьогодні правове регулювання електронних петицій до органів місцевого самоврядування в Україні обмежується лише однією статтею Закону України «Про звернення громадян», яка, однак, не встановлює чітких правил подання та розгляду таких петицій. Закон лише дає зрозуміти, що ці особливості мають визначати самі органи місцевого самоврядування шляхом прийняття відповідних локальних актів.

Логічно було б шукати більш детальні норми у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Проте цей закон містить лише одне згадування про електронні петиції: у частині 8 статті 47 передбачено, що сесія ради скликається для розгляду електронної петиції, яка набрала необхідну кількість підписів, у встановлений для цього строк [30]. Такий підхід створює певну суперечність: з одного боку, закон «Про звернення громадян» делегує органам місцевого самоврядування повноваження визначати порядок розгляду петицій, а з іншого – у законодавстві про місцеве самоврядування не закріплено обов'язку розробити такий порядок.

У результаті деякі місцеві ради досі не затвердили власних процедур для електронних петицій, що фактично створює правовий вакуум для членів територіальних громад та ускладнює реалізацію їхніх конституційних прав.

Аналіз офіційних веб-сайтів органів місцевого самоврядування показав, що подання електронних петицій здебільшого доступне жителям міст. Водночас на багатьох сайтах відсутня чітка інформація щодо положень або порядку подання петицій, що ускладнює розуміння самого процесу.

Для жителів селищ та сіл організаційні труднощі є значно більш вагомими. Часто селищні та сільські ради не мають належно оформлених веб-ресурсів, а на наявних сайтах відсутні форми для подання петицій та детальна інформація щодо процедур їх розгляду. Так, наприклад, на веб-сайті Ставненської сільської ради [35] передбачена можливість подати петицію, проте відсутні дані про мінімальну кількість необхідних підписів, строки їхнього збору та інші ключові аспекти процедури.

Доцільним є закріплення в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» обов'язку місцевих рад прийняти регламент розгляду електронних петицій. Для забезпечення уніфікованого підходу до цього процесу доцільно розробити Типове положення про електронні петиції, яке ради зможуть використовувати як основу для підготовки власних локальних актів. У такому положенні необхідно визначити ключові параметри петиції: мінімальну кількість підписів, строки збору голосів та порядок їх фіксації, що забезпечить прозорість та ефективність роботи системи електронних петицій на місцевому рівні [17].

Слід також зазначити проблему так званих «тролінгових» петицій. До них належать: по-перше, жартівливі петиції, створені радше для розваги, ніж для досягнення реального результату; по-друге, петиції, що використовуються в політичній боротьбі, наприклад, для іміджевих атак на опонентів; по-третє, контр-петиції, які подаються у відповідь на інші звернення. Експерти оцінюють такі петиції як своєрідний «спам», що підриває авторитет електронних петицій як механізму місцевої демократії, перетворюючи їх на абсурд. Втім,

«тролінгові» петиції існують у всіх країнах, і ефективним способом боротьби з ними вважають удосконалення системи подання та розгляду електронних петицій [8].

Необхідним є законодавче обмеження кола питань, щодо яких громадяни можуть подавати електронні петиції. Таке регулювання сприятиме підвищенню ефективності роботи органів публічної влади, розвантажуючи їх від розгляду звернень, що не належать до їхньої компетенції. На нашу думку, це питання доцільно врегулювати безпосередньо на рівні Закону України «Про звернення громадян».

Ще однією проблемою є відсутність у законодавстві норм, що визначали б компетенцію органів влади щодо прийняття рішень за результатами петицій. Нерідко громадяни адресують петиції до органів, які не мають повноважень для їх вирішення. Законодавчо доцільно закріпити можливість подання електронних петицій до органів місцевого самоврядування лише з питань, що належать до їхньої компетенції. У разі подання петиції, яка виходить за межі компетенції органу, останній повинен мати право повернути її автору з відповідним поясненням.

Також слід звернути увагу на відсутність у законодавстві вимог щодо змісту та якості відповіді на електронну петицію. Це призводить до ситуацій, коли органи місцевого самоврядування обмежуються посиланням на норми права без пояснення їхнього практичного застосування або конкретних дій для вирішення проблеми. Для підвищення ефективності інституту електронних петицій необхідно встановити чіткі вимоги до змісту відповіді: у ній повинні бути наведені посилання на відповідні законодавчі норми, пояснено суть звернення, перелічено конкретні дії, що будуть виконані, або обґрунтовано причини неможливості їх здійснення [17].

Ще однією проблемою, що потребує законодавчого врегулювання, є відсутність обмежень щодо тематики електронних петицій. Значна частина звернень стосується питань, що межують із кримінальним законодавством, зокрема легалізація наркотиків, порнографія, або містять образливі чи глумливі

висловлювання щодо суб'єктів звернення. Відомі випадки подання петицій із, здавалося б, дріб'язкових питань - дозволу вживати спиртні напої на робочому місці, заборони голосно закривати двері у під'їздах тощо. Наприклад, Конституцією України заборонено винесення на референдум питань податків та зборів, однак на практиці багато петицій стосуються саме цієї сфери, зокрема щодо скасування податку на додану вартість.

Варто законодавчо необхідно обмежити тематику петицій та визначити коло питань, за якими вони можуть подаватися. Таке обмеження не лише підвищить ефективність системи, а й розвантажить органи публічної влади при розгляді звернень. Цю проблему доцільно врегулювати безпосередньо на рівні Закону України «Про звернення громадян».

Отже, для підвищення ефективності системи електронних петицій доцільно запропонувати такі заходи:

1. уніфікувати правове регулювання (закріпити в Законах України «Про звернення громадян» та «Про місцеве самоврядування в Україні» обов'язок місцевих рад розробляти чіткі правила подання та розгляду електронних петицій, включаючи строки розгляду, мінімальну кількість підписів і порядок їх збору);

2. стандартизувати ідентифікацію (встановити обов'язкову авторизацію через BankID або електронний підпис для подачі та підтримки петицій, що унеможливить фальсифікації та підвищить достовірність електронних звернень);

3. обмежити тематику петицій (законодавчо визначити сфери питань, за якими допускається подання петицій, заборонити звернення, що виходять за межі компетенції органів влади або порушують кримінальне законодавство);

4. проводити боротьбу з «тролінговими» петиціями шляхом удосконалення процедури модерації та відбору петицій, та через запровадження механізмів фільтрації звернень, які не мають суспільної цінності або мають образливий чи жартівливий характер.

5. Розширити доступу до сервісу (забезпечити рівні умови подання електронних петицій для мешканців міст, селищ і сіл шляхом належного функціонування веб-ресурсів органів місцевого самоврядування та надання детальної інструкції щодо процедури).

Впровадження зазначених заходів сприятиме підвищенню довіри громадян до електронних петицій, створить прозору та ефективну систему прямої демократії на місцевому рівні та забезпечить більш активну участь громадян у процесах прийняття рішень в Україні.

Підсумовуючи третій розділ, автор приходить до наступних висновків:

По-перше, система електронних петицій в Україні є одним із найпомітніших проявів розвитку електронної демократії та цифрової взаємодії держави з громадянами. Її нормативно-правове регулювання ґрунтується на положеннях Конституції України, Закону «Про звернення громадян», Закону «Про Регламент Верховної Ради України» та інших підзаконних актів, що визначають порядок подання, розгляду та реагування на електронні звернення. Визначення чітких вимог до оформлення петицій, строків збору підписів, критеріїв їх підтримки та процедур розгляду забезпечує легітимність і правову визначеність процесу. Водночас закріплення обов'язку оприлюднювати результати розгляду на офіційних вебсайтах державних органів гарантує відкритість та підзвітність влади перед суспільством.

По-друге, аналіз успішних кейсів електронних петицій в Україні свідчить про їхній зростаючий вплив на ухвалення політичних та управлінських рішень. Від початку функціонування сервісу у 2015 році, коли перші петиції швидко набирали необхідну кількість підписів, до сучасного етапу, петиції дедалі активніше формують порядок денний державної політики.

По-третє, електронні петиції є важливим інструментом прямої демократії, що сприяє підвищенню прозорості влади та активізації громадянської участі. Водночас розвиток цього інституту в Україні стримується низкою проблем: відсутністю єдиного правового регулювання, недосконалою системою ідентифікації користувачів, нерівним доступом громад до сервісу та наявністю

несерйозних петицій. Для підвищення ефективності системи необхідно законодавчо уніфікувати процедуру подання і розгляду петицій, запровадити обов'язкову авторизацію через BankID чи електронний підпис, визначити вимоги до змісту відповідей та обмежити тематику звернень. Комплексне вирішення цих питань забезпечить прозорість, довіру громадян і реальну дієвість електронних петицій як інструменту місцевої демократії.

ВИСНОВКИ

Отриманні результати у процесі дослідження дають змогу сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Встановлено, що електронна демократія є сучасною та перспективною формою інтерактивної взаємодії між громадянами і владою в політичних процесах. Вона являє собою новий етап розвитку демократичного врядування, що ґрунтується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення ефективного функціонування адміністративних процесів на всіх рівнях - від органів місцевого самоврядування до центральних органів державної влади.

Електронні петиції є одним із ключових інструментів електронної демократії, який сприяє реальному залученню громадян до процесів прийняття

політичних і управлінських рішень. Вони втілюють ідею безпосередньої демократії в цифровому середовищі, дозволяючи громадянам не лише висловлювати власну позицію, а й впливати на порядок денний державної політики. Електронні петиції поєднують у собі елементи громадянської активності, інформаційної прозорості та цифрової комунікації. Їхня унікальність полягає в тому, що ініціатива надходить «знизу» - безпосередньо від громадян, а держава лише забезпечує інституційні та технологічні умови для її реалізації. Це створює нову модель комунікації між владою та суспільством, засновану на взаємній відповідальності, відкритості та підзвітності.

Завдяки простоті використання та широкій доступності електронні петиції стають ефективним інструментом мобілізації громадської думки. Вони дозволяють швидко поширювати інформацію про актуальні соціальні проблеми, залучати значну кількість прихильників та формувати колективну позицію громадськості щодо суспільно важливих питань. Цей механізм посилює демократичні процеси, знижує рівень соціальної апатії та підвищує політичну культуру населення.

2. Виявлено, що електронні петиції в сучасних демократичних державах виступають ефективним інструментом прямого зв'язку громадян із органами законодавчої та виконавчої влади, сприяючи реалізації принципів відкритості, прозорості та підзвітності державних інституцій. Аналіз практик Європейського Союзу, Великої Британії, Португалії, Німеччини, Естонії, Франції, Фінляндії, США, Канади та Австралії демонструє, що, незважаючи на різні правові традиції та організаційні підходи, усі системи дотримуються спільних принципів: електронні петиції повинні належати до компетенції відповідного органу, мати чітко сформульований зміст, проходити процедуру перевірки і модерації, а також передбачати контроль і відповідь з боку компетентних інституцій.

У Європейському парламенті та в країнах-членах ЄС електронні петиції виступають не лише механізмом вираження інтересів громадян, а й

інструментом контролю за дотриманням прав громадян, реалізацією політики та законодавства. Британська практика демонструє високий рівень організаційної структурованості та інтеграції електронних петицій у роботу парламенту. Комітет з петицій координує весь процес - від модерації до обговорень у Вестмінстерському залі, а також забезпечує механізми участі громадян на рівні місцевого самоврядування, що підкреслює важливість поєднання онлайн- та офлайн-форм участі. Підходи Португалії та Естонії показують приклади раннього та послідовного закріплення цифрових платформ на законодавчому рівні, де електронні петиції стають частиною єдиної системи обліку та обробки громадських ініціатив. Німецька, фінська та французька моделі підкреслюють важливість юридичної визначеності, прозорих процедур модерації та встановлених критеріїв допустимості петицій, що забезпечує стабільність та передбачуваність взаємодії громадян і парламентів. Канадська та австралійська практики показують, що електронні петиції можуть бути організовані як безпосереднє продовження традиційного права подавати петиції, зокрема через посередництво членів парламенту або міністрів, забезпечуючи одночасно захист від зловживань та формалізацію процесу.

3. Як показує міжнародна практика, ефективність електронних петицій залежить від кількох ключових чинників - інституційної підтримки, чітких процедур реагування, політичної волі органів влади та активності громадянського суспільства. У державах із розвиненою демократичною культурою, таких як Велика Британія, Німеччина, США чи Норвегія, петиції стали не просто формою звернення, а реальним механізмом участі громадян у виробленні політики. Саме завдяки цим інструментам громадські ініціативи неодноразово призводили до ухвалення нових законів, реформування галузей чи перегляду управлінських рішень.

Британський приклад із заборною мікрогранул у косметичних засобах засвідчив, що громадський екологічний рух, підкріплений петиційною ініціативою, здатний змінювати екологічну політику цілої держави. У Європейському Союзі кампанія проти угоди АСТА показала, що масова

мобілізація через електронні петиції може впливати навіть на наднаціональні інституції, такі як Європарламент. У Німеччині петиції стимулювали реформування освітньої системи.

Особливу увагу заслуговує досвід Південної Кореї, де петиційні кампанії стали інструментом політичної відповідальності влади, здатним навіть спричинити імпічмент президента. У Японії петиції допомогли перетворити проблему перевтоми на робочому місці на державний пріоритет у сфері охорони праці, що призвело до ухвалення спеціального закону. Аналогічно, у Норвегії суспільний тиск, реалізований через петиції, спонукав парламент до зміни інвестиційної політики країни, зробивши її прикладом глобального переходу до зеленої енергетики.

Важливим є також досвід країн Латинської Америки, де петиційні ініціативи - зокрема в Аргентині - стали поштовхом до соціально орієнтованих законодавчих змін, спрямованих на захист прав громадян і підвищення стандартів безпеки. Ці приклади свідчать, що електронні петиції здатні долати бюрократичну інертність, формувати нові механізми політичної відповідальності та відкривати шлях до реальної участі громадян у процесі державного управління.

4. Нормативно-правове забезпечення функціонування електронних петицій в Україні становить цілісну правову систему, яка визначає порядок реалізації громадянами права на звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Ключовим актом, що заклав підвалини цього інституту, є Закон України «Про звернення громадян» (від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР), до якого у 2015 році було внесено зміни Законом № 577-VIII від 2 липня 2015 року. Саме вони офіційно запровадили поняття електронної петиції та визначили її як окрему форму колективного звернення громадян.

На розвиток положень базового закону було ухвалено низку підзаконних актів, які конкретизують механізм функціонування цього інституту: Указ Президента України № 523/2015 від 28 серпня 2015 року «Про Порядок

розгляду електронної петиції, адресованої Президенту України», який визначає процедуру створення, оприлюднення, збору підписів, розгляду та оприлюднення відповіді на петицію на офіційному вебсайті Президента; Постанова Кабінету Міністрів України № 457 від 22 липня 2016 року «Про затвердження Порядку розгляду електронних петицій, адресованих Кабінету Міністрів України», що встановлює технічні та організаційні засади подання і розгляду таких петицій на урядовому порталі.

На місцевому рівні механізм подання електронних петицій регламентується Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР), статті якого надають територіальним громадам право встановлювати власні порядки подання, розгляду та оприлюднення петицій. На підставі цього органи місцевого самоврядування ухвалюють відповідні положення про електронні петиції, які є локальними нормативними актами. Проте аналіз їх змісту засвідчує суттєву невідповідність вимогам єдиного правового стандарту: у різних громадах по-різному визначено кількість необхідних підписів, строки збору, вимоги до авторизації користувачів та порядок реагування на звернення.

5. Аналіз успішних кейсів електронних петицій в Україні свідчить про їхню поступову, але помітну ефективність як механізму прямої демократії та інструменту громадського впливу на процеси ухвалення рішень органами державної влади й органами місцевого самоврядування. Впровадження електронних петицій до Президента України у 2015 році стало важливим кроком у цифровізації комунікації між громадянами та владою, що одразу проявилось у високому суспільному резонансі та активному залученні населення до платформи. Перші три петиції, які подолали поріг у 25 тисяч голосів, продемонстрували здатність громадськості швидко мобілізуватися для підтримки важливих суспільно-політичних ініціатив, а масове використання ресурсу на початковому етапі підтвердило його актуальність та затребуваність.

З початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році тематика петицій значно змінилася, що свідчить про гнучкість та адаптивність

електронного інструменту до актуальних потреб суспільства. Зростання кількості звернень, пов'язаних із обороноздатністю, мобілізаційними питаннями та соціально-правовими гарантіями, демонструє, що громадяни використовують петиції не лише як спосіб висловлення незадоволення, а й як реальний механізм впливу на державну політику під час кризових ситуацій.

Приклади конкретних успішних кейсів свідчать про різноплановий характер впливу електронних петицій на політичні та управлінські рішення. Так, ініціатива щодо негайного відкриття е-декларацій у 2023 році показала, що петиція може прискорити законодавчі процеси та сприяти негайному реагуванню Президента та Верховної Ради на запити громадськості. Петиція про обмеження доступу військових до онлайн-казино у 2024 році засвідчила, що цифрові звернення здатні впливати на ухвалення рішень органів виконавчої влади та сприяти реалізації комплексних заходів із соціальної, правової та технологічної складової. Аналогічним чином петиції, спрямовані на захист прав споживачів у фармацевтичній сфері або на створення окремих вагонів для жінок у поїздах, доводять ефективність електронного інструменту на рівні регулювання та управління конкретними соціально значущими питаннями.

6. Доведено, що розвиток інституту електронних петицій в Україні супроводжується низкою проблем нормативного, технічного та організаційного характеру. Серед них - відсутність чітких законодавчих обмежень щодо змісту петицій, недостатня ідентифікація користувачів, нерівномірний розвиток технічних можливостей між міськими й сільськими громадами, а також відсутність єдиних вимог до змісту відповідей органів влади. Ці фактори знижують ефективність механізму петицій як інструменту прямої демократії.

Для підвищення ефективності системи електронних петицій в Україні необхідне комплексне удосконалення як правових, так і технічних аспектів їхнього функціонування. Уніфікація правового регулювання дозволить забезпечити єдині стандарти подання та розгляду електронних петицій на всіх рівнях влади, закріпивши в законодавстві обов'язки органів місцевого самоврядування щодо визначення строків розгляду, мінімальної кількості

підписів та порядку їх збору. Такий підхід знизить рівень невизначеності та забезпечить прогнозованість процедури для громадян, підвищуючи довіру до механізму електронної демократії.

Стандартизація ідентифікації користувачів через BankID або електронний підпис сприятиме запобіганню фальсифікацій і гарантуватиме достовірність поданих електронних звернень, що є критично важливим для легітимності прийнятих на основі петицій рішень. Водночас законодавче обмеження тематики петицій дозволить сконцентрувати увагу на питаннях, що належать до компетенції органів влади та мають суспільну цінність, виключивши подачу звернень, які суперечать закону або носять жартівливий характер. Удосконалення процедури модерації та запровадження механізмів відбору петицій допоможуть протидіяти «тролінговим» зверненням, забезпечуючи, що ресурси електронної платформи використовуються ефективно і з користю для громадськості. Розширення доступу до сервісу, зокрема шляхом належного функціонування веб-ресурсів органів місцевого самоврядування та надання детальних інструкцій щодо процедури подання, сприятиме рівним можливостям участі для мешканців міст, селищ і сіл, що забезпечить більш широкий охоплення громадян і справедливе представництво різних груп населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Акімов А. В. Електронна демократія як альтернативна форма управління в Україні // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління. 2018. Т. 29(68), № 3. С. 23-27. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29_3_7
2. Бабін І. І. Електронні петиції як інститут взаємодії громадянського суспільства з публічною владою. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7717/342->
3. Батан Ю. Д., Шевченко Ю. О. Електронна петиція як особлива форма прямої демократії в умовах воєнного стану // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса,

17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 367-370.

4. Бучин М. Електронна демократія: основні підходи до трактування // Інформація, комунікація, суспільство 2017 : матеріали 6-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2017, 18–20 травня 2017 року, Україна, Славське / Національний університет «Львівська політехніка», Кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 268–269.

5. Гришко А.С., Цимбаленко Я.Ю. Світовий досвід функціонування електронних систем подання петицій як форма партисипативної орієнтації громадян в управлінні державою // Публічне управління і адміністрування в Україні. Випуск 23. 2021. DOI <https://doi.org/10.32843/rma2663-5240-2021.23.3>

6. Грицяк Н. В., Соловійов С. Г. Електронна демократія. Навч. посібник. Київ: НАДУ, 2015. 67 с.

7. Електронні петиції (міжнародний досвід) Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29053.pdf>

8. Закірова С. Електронні петиції в Україні: досягнення і проблеми дворічного досвіду. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2992:elektr-onni-petitsiji-v-ukrajini-dosyagnennya-i-problemi-dvorichnogo-dosvidu&catid=8&Itemid=350

9. Зінченко М. Шмигаль відповів на петицію щодо заборони Tabletki.ua // Detector media. 31 травня 2024. URL: <https://ms.detector.media/internet/post/35089/2024-05-31-shmygal-vidpoviv-na-petytsiyu-shchodo-zaborony-tabletkiua/>

10. Інформаційна довідка: Міжнародна практика подання електронних петицій (е-петицій) до органів державної влади Матеріали розроблено Програмою USAID RANG з метою аналітичної підтримки роботи Парламенту.

URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/InfoBriefs%20-%20new/PDF/02-2022-%D0%9C%D1%.pdf>

11. Інформаційно-аналітичні матеріали за підсумками роботи Департаменту з питань звернень громадян та доступу до публічної інформації протягом першого кварталу 2025 року // Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/appeals/informacijno-analitichni-materiali-za-pidsumkami-roboti-depa-145>

12. Константинівська А. К. Електронна петиція як ефективний інструмент політичної участі громадян. Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках, 1 (1-2), 2018р. с. 89-95. URL: <https://doi.org/10.15421/341809>

13. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL : [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96- %D0%B2% D1%80](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80)

14. Лубенець С.А. Інститут електронної петиції в Естонії: досвід для України // Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 24-25 трав. 2019 р.) / МВС України, Сум. філія Харків. нац. ун-ту внутр. справ. – Суми: Видав. дім «Ельдорадо», 2019. – С. 25-27.

15. Лур'є В. К. Концепція електронної демократії // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Політологія. 2017. № 2. С. 210-216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2017_2_19

16. Лученко Д. В. Електронні ініціативи як інструмент е-демократії: досвід України і Латвії // Проблеми законності. 2021. Вип. 155. С. 124-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2021_155_11

17. Лялюк О. Ю., Купріна К. Р., Олексенко І. І. Проблеми правового регулювання електронних петицій у сфері місцевого самоврядування // Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 1 (54), 2024. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v1_2024/8.pdf

18. Махначова Н. М. Е-демократія як інструмент розвитку громадянського суспільства та ефективного партнерства в публічній сфері // Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2018/ №10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?op=8&w=%>

19. Михайлов Д., Матвіїшина Г. Автор петиції щодо обмеження роботи онлайн-казино: «Деякі військові програють річну зарплату» // Суспільне новини. 30 березня 2024. URL: <https://susplne.media/717292-avtor-peticii-sodo-obmezenna-roboti-onlajn-kazino-deaki-vijskovi-prograut-ricnu-zarplatu/>

20. Озерна І., Шульга А. Щодо особливостей електронної петиції як інструменту взаємодії громади і влади // Приватно-правові та публічно-правові відносини : проблеми теорії та практики : збірник матеріалів III Міжнар. конф. (м. Кропивницький, 06 жовтня 2023 року. Кропивницький: ДонДУВС, 2023. - С. 326-329.

21. Панкратова В.О. Вплив воєнного стану на використання електронних інструментів демократії // Аналітично-порівняльне правознавство. № 4, 2023. С. 105-109.

22. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Закон України від 08.11.17 р. № 797-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80/page>

23. Про звернення громадян. Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#n28>

24. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції: Закон України від 02.07.2015 р. № 577-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-19>

25. Про затвердження Порядку розгляду електронної петиції, адресованої Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 р. № 457 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2016-%D0%BF#n8>

26. Про Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України: Указ Президента України від 28.08.2015 р. № 523/2015 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523/2015>

27. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>

28. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

29. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр>

30. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97- ВР URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/stru#Stru>

31. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

32. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 квітня 2024 року «Щодо протидії негативним наслідкам функціонування азартних ігор в мережі Інтернет»: указ президента України №234/2024.URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2342024-50413>

33. Савка В. Є., Мишок Р. Р. Електронна демократія в Україні: інституційний аналіз // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. - 2018. Вип. 41. С. 35-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2018_41_8

34. Свиридчук Ю. Національне агентство з питань запобігання корупції відкрило публічний доступ до реєстру декларацій // Суспільне новини. 10 грудня 2023. URL: <https://suspilne.media/636344-nacionalne-agentstvo-z-pitan-zapobiganna-korupcii-vidkrilo-publicnij-dostup-do-reestru-deklaracij/>

35. Ставненська сільська рада: офіційний веб-сайт. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/146438>
36. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>
37. Baudrand L., Castellvi C., Kinoshita N., Sala A., Lechevalier S. Developments in Well-Being at Work in Japan. 2018. URL: <https://shs.hal.science/halshs-01943306/file/CEAFJPDP-18-05.pdf>
38. Cardoso G., Cunha C., Nascimento S. Bridging the e-democracy gap in Portugal: MPs, ICTs and political mediation // Information, Communication & Society. 2016. Vol. 9. №. 4. P. 452-472.
39. Clift S. E-government and Democracy. Representation and citizen engagement in the information-age, 2004. URL: <https://www.publicus.net/articles/cliftegovdemocracy.pdf>.
40. Everything you need to know about ACTA. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_gran/2012/EN/03A-DV-PRESSE_FCS\(2012\)02-20\(38611\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_gran/2012/EN/03A-DV-PRESSE_FCS(2012)02-20(38611)_EN.pdf)
41. European Parliament, Petitions. URL: <https://petiport.secure.europarl.europa.eu/petitions/en/home>
42. Explaining variations in the implementation and use of e-petitions in local government David Karlström, Gustav Lidén, and Leif Sundberg // Information Polity Volume 28. 2023. Issue 4. URL: <https://doi.org/10.3233/IP-220033>
43. FranceConnect. URL: <https://franceconnect.gouv.fr/>
44. Infosheet 11 – Petitions. URL: https://www.aph.gov.au/About_Parliament/House_of_Representatives/Powers_practice_and_procedure/00_-_Infosheets/Infosheet_11_-_Petitions
45. Ju-min Park. Delays, disruptions as South Koreans surge to sign online petition to impeach president // SWI swissinfo.ch. July 1, 2024. URL: <https://www.swissinfo.ch/eng/delays%2C-disruptions-as-south-koreans-surge-to-sign-online-petition-to-impeach-president/82346015>

46. Grundsätze des Petitionsausschusses über die Behandlung von Bitten und Beschwerden (Verfahrensgrundsätze) // Deutscher Bundestag. URL: https://www.bundestag.de/ausschuesse/a02_Petitionsausschuss/verfahrensgrundsatz-e-1075826
47. Giesecke H. 5 Petitions That Have Worked in the Last Decade // Qomon. 2.11.2023. URL: <https://qomon.com/blog/5-petitions-that-have-worked-in-the-last-decade>
48. Gove M. World leading microbeads ban comes into force // gov.uk. 19 June 2018. URL: <https://www.gov.uk/government/news/world-leading-microbeads-ban-comes-into-force>
49. Kaur H. 10 petitions that made the biggest impact this decade // CNN. December 31, 2019. URL: <https://edition.cnn.com/2019/12/22/us/top-petitions-decade-change-trnd>
50. Kansalaisaloitelaki. URL: <https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2012/12/ajantasa/2025-06-27/fin>
51. Lindner R., Aichholzer G. E-Democracy: Conceptual Foundations and Recent Trends // Studies in Digital Politics and Governance. Springer, Cham. 2020. https://doi.org/10.1007/978-3-030-27184-8_2
52. Lindner R. Electronic Petitions and Institutional Modernization: International Parliamentary E-Petition Systems in Comparative Perspective // Journal of Democracy. URL: https://www.researchgate.net/publication/49611690_Electronic_Petitions_and_Institutional_Modernization_International_Parliamentary_E-Petition_Systems_in_Comparative_Perspective
53. Local Democracy, Economic Development and Construction Act 2009. URL: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/1-508-6540?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/1-508-6540?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)
54. Luchenko D. The electronic petition as a way to influence the power available to every citizen: The role and prospects in Ukraine // SHS Web Conf. Volume 68, 2019. 7th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY.

HEALTH. WELFARE. URL: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2019/09/shsconf_shw2019_01019.pdf

55. Martin L. E-petitioning Parliament: Understanding the connections between citizens and the UK Parliament // Parliamentary Affairs. 14 March 2025. URL: <https://doi.org/10.1093/pa/gsaf003>

56. Nam Hyun-woo. Almost 700,000 citizens call for Yoon's impeachment in online petition // The Korea Times. Jun 30, 2024. URL: <https://www.koreatimes.co.kr/southkorea/politics/20240630/almost-700000-citizens-call-for-yoons-impeachment-in-online-petition>

57. Norway will make (coal) history // Fossil Free. May 28, 2015. URL: <https://gofossilfree.org/norway-will-make-coal-history/>

58. Petition the White House on the Issues that Matter to You <https://petitions.trumpwhitehouse.archives.gov/#signapetition>

59. Petições. URL: <http://www.parlamento.pt/ActividadeParlamentar/Paginas/Peticoes.aspx>

60. Petitions UK Government and Parliament. URL: <https://petition.parliament.uk>.

61. Pyroha I., Tokarchuk L., Perezhniak B., Nikitenko L., Berch V. E-democracy: an urgent need or a tribute to fashion? Legal analysis // Amazonia Investiga. 2022. № 11(51). P. 240-249. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.24>

62. Recommendation CM/Rec (2009). 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). URL: http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/2009/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec_2009_1E_FINAL_PDF.pdf

63. Quel est le parcours d'une pétition déposée sur la plateforme? URL: <https://petitions.senat.fr/pages/parcours>

64. Reshota V., Burdin V., Teremetskyi V., Synchuk S., Chopko K., Burak V. Electronic petitions in European states and Ukraine solving social and economic

problems // Legal Ethical & Regul. 2021. Isses 24, 1. URL:
<https://www.abacademies.org/articles/electronic-petitions-in-european-states-and-ukraine-solving-social-and-economic-problems.pdf>

65. Response to Memoranda and Requests for Explanations and Submission of Collective Proposals Act. URL:
[https://www.riigiteataja.ee/en/eli/501112016001/consolide\](https://www.riigiteataja.ee/en/eli/501112016001/consolide)

66. Standing Orders of the House of Commons.
<https://www.ourcommons.ca/procedure/standing-orders/Index-e.html>

67. Thirty-Third Report of the Standing Committee on Procedure and House Affairs, presented to the House on February 26, 2015. URL:
<https://www.ourcommons.ca/Content/Committee/412/PROC/Reports/RP7854877/procrp33/procrp33-e.pdf>

68. Vaughan A. UK government to ban microbeads from cosmetics by end of 2017 // The guardian. 02.09.2016. URL:
<https://www.theguardian.com/environment/2016/sep/02/uk-government-to-ban-microbeads-from-cosmetics-by-end-of-2017>

69. We don't want bullet trains. We want proper bulletproof jackets first. URL: <https://www.change.org/p/prime-minister-of-india-we-don-t-want-bullet-trains-we-want-proper-bulletproof-jackets-for-our-soldiers>

70. 1.86 lakh bullet-proof jackets for Army soldiers soon // The economic times. URL:https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/1-86-lakh-bullet-proof-jackets-for-army-soldiers-soon/articleshow/50632004.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst

ДОДАТКИ

Додаток А

Синоптична порівняльна таблиця між системами електронних петицій

	Право на відповідь	Прямий доступ	Інформація до петиціонерів	Хто може подати петицію (широкі критерії)?	Характер інтересів петицій	Питання до уряду	Слухання	Обговорення	Надсилання петицій електронною поштою/ в електронній формі	Власний веб-сайт	Основні документи в інтернеті (петиція, рішення)
Республіка Австрія	Ні	Ні	Так	Ні	Тільки загальний інтерес	Так	Так	Ні	Ні	Так	Так
Республіка Болгарія	Так	Так	-	-	Загальні і приватні	Ні		Так	Так	Ні	Ні
Чеська Республіка	Так	Так	Так	Ні	Тільки загальний інтерес	Так	Так		Ні	Так	Так
Республіка Ірландія	Так	Так		Так	Тільки загальний інтерес	Так			Так	Так	Ні
Румунія	Ні	Так	Так	Ні		Так	Так	Так	Так	Ні	Ні
Королівство Іспанія	Так і	Так	Так	Так	Загальні і приватні	Так	Ні	Ні	Так	Ні	Ні
Республіка Словенія	Ні	Так	Так	Ні	Загальні і приватні	Так	Ні	Ні	Так	Ні	Ні
Велике Герцогство Люксембург	Так	Так	Так	До певної міри	Тільки загальний інтерес	Так	Так	Так	Так	Так	Так
Угорщина	Ні	Так	Так	Так	Тільки загальний інтерес	Так		Ні	Так	Ні	Ні